

Ιούνιος 2018

Ε.Μ.Π. Σχολή Αρχιτεκτόνων
Μηχανικών

Αντιαυταρχικό σχολείο:

Ουτοπία ή το μέλλον?

Γωγώ Ελευθεράκη

“Χωρικές, οικονομικές,
κοινωνικές και πολιτισμικές
διαστάσεις της ανάπτυξης και
του σχεδιασμού”

Διδακτική Ομάδα: Ελίζα
Παναγιωτάτου, Ομότιμη
Καθηγήτρια ΕΜΠ, Κ.Βαλεριάνου
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,
Δ.Π.Μ.Σ.: Αρχιτεκτονική-

“Αντιαυταρχικό σχολείο: Ουτοπία ή το μέλλον?”

“Ο ρόλος του παιδιού είναι να ζήσει τη ζωή του και όχι τη ζωή που οι ανήσυχοι γονείς του σκέφτονται ότι πρέπει να ζήσει, ούτε μια ζωή σύμφωνα με το σκοπό του εκπαιδευτικού, που νομίζει πως ξέρει το καλύτερο” A.S. Neill

Γωγώ Ελευθεράκη

Ευχαριστώ πολύ για τη βοήθεια στη διαδικασία της έρευνας την Αγγελική, την Εβίτα, τη Χρύσα και τις μαθήτριες και τους μαθητές του 26^{ου} Λυκείου Αθηνών και του 3^{ου} Γυμνασίου Ιλίου.

Περιεχόμενα_

Εννοιολογικό πλαίσιο_	5
Διαπιστώσεις_ Η πραγματικότητα_	7
Προσδοκίες_	7
Ερωτήματα για διερεύνηση_	7
Προσεγγίσεις_	7
Αντιαυταρχική Αγωγή_	8
<i>Οι πρόδρομοι της αντιαυταρχικής αγωγής</i>	8
<i>Έχει υλοποιηθεί με επιτυχία η αντιαυταρχική αγωγή στην πράξη?</i>	8
Έρευνα πεδίου_	15
Ευρήματα από την ποιοτική έρευνα πεδίου_	17
<i>Υπάρχει αυταρχισμός στο ελληνικό σχολείο?</i>	17
<i>Πως εκδηλώνεται ο αυταρχισμός στο σχολικό περιβάλλον?</i>	19
<i>Το υπάρχον σχολικό σύστημα, επιτρέπει στους μαθητές να νιώθουν πραγματικά ευτυχημένοι και να εκφράζονται ελεύθερα?</i>	20
<i>Το αντιαυταρχικό σχολείο είναι ζήτημα ταξικό?</i>	21
<i>Το αντιαυταρχικό σχολείο μέσα από τη ματιά των μαθητών</i>	22
<i>Υπάρχει ελπίδα?</i>	24
Ουτοπία ή το μέλλον?_	26
Βιβλιογραφικές αναφορές_	27
<i>Ξενόγλωσσες</i>	27
<i>Ελληνικές</i>	27
<i>Διαδικτυακές Πηγές</i>	28
<i>Σχέδια κόμικ</i>	28
Annex_	29
<i>Κείμενα μαθητών Α' & Β' Λυκείου</i>	29
<i>Κείμενα μαθητών Β' & Γ' Γυμνασίου</i>	32

Εννοιολογικό πλαίσιο_

Παιδεία: Ο όρος παιδεία νοείται σαν καταστάλαγμα όλης της κοινωνικής διαδικασίας της αγωγής, αυτό δηλαδή που προκύπτει σαν διαμορφωμένη και σε δυναμική λειτουργία κοινωνική προσωπικότητα. Είναι ο πλούτος των ιδεών, οι συναισθηματικοί δεσμοί και οι αντιλήψεις που οδηγούν τους ανθρώπους στη συνεχή ανασυγκρότηση της εμπειρίας τους και την αξιολόγηση της σημασίας της, με συνέπεια τη δυναμική και ιδιαίτερη μορφοποίησή τους¹. Η παιδεία περιλαμβάνει για κάθε άτομο τόσο τις γνώσεις που έχει αποκτήσει, αλλά και τον τρόπο που τις επεξεργάζεται, διαχειρίζεται και εν τέλει τις χρησιμοποιεί.

Αγωγή: Ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα άγω, λατ. ago, γαλ. Agir “πράττω”, αγγλικά act “πράττω”. Επομένως η λέξη ουσιαστικά δείχνει ενέργεια ενός ατόμου. Ενέργεια, που μπορεί να είναι είτε ατομική, είτε συλλογική.

Η αγωγή θα μπορούσε να οριστεί ως η σκόπιμη ενέργεια των ενήλικων προς τα αναπτυσσόμενα άτομα για ν’ αναπτύξουν τη σωματική, πνευματική, κοινωνική, ηθική και αισθητική όψη της προσωπικότητάς τους και να βοηθηθούν στο να αυτοπραγματωθούν και να ενταχθούν αρμονικά στο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον όπου θα λειτουργήσουν και θα δημιουργήσουν².

Ο Τ. Καζεπίδης διακρίνει δύο είδη αγωγής. Αρχικά την πρωτογενή, που επιδιώκει να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις της παιδείας και είναι απαραίτητη για την πνευματική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη του νέου ανθρώπου. Συμπεριλαμβάνει εδώ τις πρώτες ιδέες, πεποιθήσεις, ικανότητες και κανόνες που αποτελούν τα θεμέλια της μετέπειτα πνευματικής ανάπτυξης, οι οποίες κληρονομούνται από την κοινωνία του κάθε ατόμου χωρίς να είναι σε θέση να τις ελέγξει. “Η ζωή αρχίζει για όλους μας, λέει ο Τ. Καζεπίδης, με την αγωγή και τη χειραγώγηση και όχι με την παιδεία. Καθώς όμως οι θεμελιακές προϋποθέσεις της παιδείας θεμελιώνονται σιγά σιγά, η πρωτογενής αγωγή πρέπει να δίνει τόπο στην παιδεία, δηλαδή πρέπει να αρχίζει να καλλιεργείται η κριτική σκέψη, η διαλεκτική και η αναζήτηση της αλήθειας με αντικειμενικά κριτήρια”. Συνεχίζει λέγοντάς μας πως “δυστυχώς μερικές φορές η αγωγή παρατείνεται και υποκαθιστά την παιδεία και κλείνει εκφράζοντας την ιδέα πως η αρχική αγωγή αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση οποιασδήποτε κοινωνικής ζωής ενώ η παιδεία αποτελεί την πεμπτουσία της πολιτισμένης ζωής”³.

¹ Πολυχρονόπουλος, Π., (1985). “Φιλοσοφία της Παιδείας”, Αθήνα

² Κόπτσης, Α. και Νάκου, Α., “Η Αντί-Αυταρχική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο και η συμβολή της στη δημιουργία υγιεινών προσωπικοτήτων” (Διαθέσιμο σε:

http://users.sch.gr/akoptsi/images/7perif_docs/Arthra_Epistimonika/antiaftarhiki_agogi.pdf)

³ Καζεπίδης, Τ., (1994). “Η φιλοσοφία της παιδείας”, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, σελ. 288

Ο Γ. Κρουσταλάκης ξεχωρίζει διάφορα είδη αγωγής όπως η σχολική, η οικογενειακή, η κοινωνική, η πολιτική, η θρησκευτική, η φυσική, η σεξουαλική και άλλες⁴.

Η **αυταρχικότητα** χαρακτηρίζεται από επιβολή εξουσίας χωρίς λόγους πειστικούς από εκείνον που την ασκεί για εκείνον που την υφίσταται, χωρίς λόγους που να τη δικαιολογούν από πριν ή να τη δικαιολογούν μετά⁵.

Η **αυταρχική αγωγή** αποτελεί ένα τρόπο αγωγής που ασκείται κατά μία έννοια με καταναγκασμό, χωρίς την συγκατάθεση και την εσωτερική συμμετοχή του εκπαιδευόμενου. Η έννοια της αυταρχικής αγωγής όπως ορίζεται από τον CW Allport διακατέχεται από αυταρχικότητα η οποία δημιουργεί ανισορροπία στις δομές της προσωπικότητας γιατί υποτάσσει το λογικό στο παράλογο⁶.

Η **αντιαυταρχική αγωγή**, ως αντίποδας της αυταρχικής χαρακτηρίζεται από ελευθερία του παιδαγωγούμενου τόσο στις εκδηλώσεις του, όσο και στις δραστηριότητές του. Δηλαδή, ο παιδαγωγούμενος αποφασίζει και επιλέγει τους προσανατολισμούς και τα ενδιαφέροντά του, καθοδηγούμενος από το δάσκαλο⁷.

⁴Κρουσταλάκης, Γ.,(2002). “ Διαπαιδαγώγηση Πορεία Ζωής. Θεωρία και πράξη η της Αγωγής του νέου Ανθρώπου”, 5η έκδοση Αθήνα: ΨΠ1

⁵ Βώρου, Φ.Κ., (1977). “Δοκίμια για την παιδεία”, Αθήνα, σελ. 205

⁶ Χαραλαμπόπουλος. Κ., (1983). “Το πρόβλημα της παιδείας στο φως της πάλης των ιδεών”, Αθήνα

⁷Κόπτσης, Α. και Νάκου, Α.,“Η Αντί-Αυταρχική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο και η συμβολή της στη δημιουργία υγιών προσωπικοτήτων” (Διαθέσιμο σε:

http://users.sch.gr/akoptsi/images/7perif_docs/Arthra_Epistimonika/antiaftarhiki_agogi.pdf)

Διαπιστώσεις_ Η πραγματικότητα_

Η προώθηση και η εφαρμογή της αυταρχικής αγωγής δημιουργεί ανθρώπους αυταρχικούς, με τάσεις επιθετικότητας, ανθρώπους που διαθέτουν εξουσιαστική συμπεριφορά απέναντι στους συνανθρώπους τους γιατί αυτό διδάχτηκαν να εφαρμόζουν και να χρησιμοποιούν στις κοινωνικές και διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Προσδοκίες_

Μέσα στο σχολικό χώρο πρέπει να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες που θα ευνοούν την καλλιέργεια και τη σύσταση μίας ολοκληρωμένης προσωπικότητας από τους μαθητές. Η ελεύθερη κι αντιαυταρχική αγωγή είναι εκείνη, που καθιστά ικανή την ανάπτυξη μίας υγιούς προσωπικότητας, μέσα σε ένα φιλικό και ελεύθερο περιβάλλον δράσης και μάθησης. Ζητούμενα αποτελούν η ανάπτυξη από τους μαθητές δημιουργικής σκέψης, κριτικής στάσης και η απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων μέσα σε ένα δεκτικό, θετικό, ευχάριστο και ασφαλές μαθησιακό περιβάλλον.

Ερωτήματα για διερεύνηση_

Έχει υλοποιηθεί με επιτυχία η αντιαυταρχική αγωγή στην πράξη?

Υπάρχει αυταρχισμός στο ελληνικό σχολείο?

Πως εκδηλώνεται ο αυταρχισμός στο σχολικό περιβάλλον?

Το υπάρχον σχολικό σύστημα, επιτρέπει στους μαθητές να νιώθουν πραγματικά ευτυχημένοι και να εκφράζονται ελεύθερα?

Το αντιαυταρχικό σχολείο είναι ζήτημα ταξικό?

Υπάρχει η δυνατότητα να αφουγκραστεί το ελληνικό σχολείο τις ανάγκες των σημερινών παιδιών και εφήβων, να εκδιώξει τις αυταρχικές δομές που ακόμα διαθέτει, δίνοντας χώρο σε πιο ανοικτές μορφές εκπαίδευσης όπου τα παιδιά θα αλληλεπιδρούν μέσα στο σχολικό περιβάλλον αναπτύσσοντας συνθήκες κοινωνικής ζωής, πέρα από τις ακαδημαϊκές τους γνώσεις?

Προσεγγίσεις_

- Μέσα από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση διερευνώνται παραδείγματα αντιαυταρχικών σχολικών δομών ανά τον κόσμο.
- Μαθήτρια που φοιτά σε ακριβό ιδιωτικό σχολείο, αλλά έχει και την εμπειρία από δημόσιο πειραματικό σχολείο, διατυπώνει τις απόψεις της για το σύστημα

εκπαίδευσης και τον αυταρχισμό, μιλά για τις διαφορές που εκείνη έχει διαπιστώσει μεταξύ της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης σε σχέση με την ελεύθερη και δημιουργική συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

- Μαθητές από δημόσια σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με αφορμή την παρακολούθηση ντοκυμαντέρ που παρουσιάζει μαθητοκεντρικό και αντιαυταρχικό σχολείο, διατυπώνουν με όποιο τρόπο εκείνοι επιθυμούν, τις σκέψεις τους, τις προσδοκίες τους και τις προτάσεις τους για το σχολικό χώρο και την εκπαιδευτική διαδικασία.
- Στην περίπτωση που η προηγούμενη δράση γίνει σε συνεργασία με εκπαιδευτικό (ούς), θα γίνει προσπάθεια παρουσίασης, προβολής και προώθησης του υλικού, που θα έχει συγκεντρωθεί.

Αντιαυταρχική Αγωγή_

Οι πρόδρομοι της αντιαυταρχικής αγωγής

Ο Tolstoy, ήδη από τα 1859, θεώρησε ως το κυριότερο μέσο αγωγής, την πραγματική αγάπη για το παιδί. Ενώ, η Σουηδέζα Ilen Key ονομάζει τον 20^ο αιώνα “αιώνα του παιδιού” και με επιρροές από τον Rousseau προτείνει να αφήσουμε τη φύση να δράσει. Η Maria Montessori (1870-1952) θεωρεί ότι η ελευθερία προσθέτει μια νέα διάσταση στην αγωγή. Ο δε, Γερμανός Berthald Otto (1859-1933) θέτει στο κέντρο της διδασκαλίας το δικαίωμα του παιδιού να ρωτά ό, τι θέλει και να ζητά να του εξηγήσουν ό, τι το απασχολεί. Ο Gustav Wynecken (1875–1964) θα ιδρύσει την κοινότητα Wickersdorf, που διευθυνόταν από αντιπροσωπεία μαθητών και την “Εθνοσυνέλευση” μαθητών και δασκάλων και ο Thomas Arnold (1795-1842), στην Αγγλία αναθέτει ευθύνες του σχολείου στους μαθητές. Τέλος, ο J. H. Badley (1865-1967) διοργανώνει το σχολείο κατά το σύστημα των ενηλίκων, όπως γίνεται και στο σχολείο Roches στη Γαλλία.

Έχει υλοποιηθεί με επιτυχία η αντιαυταρχική αγωγή στην πράξη?

Μοντέρνο Σχολείο

Μετά τον θάνατο ενός από τους μεγαλύτερους θεωρητικούς της αντιαυταρχικής ή ελευθεριακής εκπαίδευσης, του Francisco Ferrer (1859-1909), ξεκίνησε ένα κίνημα για την ελευθεριακή εκπαίδευση, εμπνευσμένο από το παράδειγμά του, το οποίο εξαπλώθηκε σε όλον τον κόσμο. Από τη Βραζιλία και την Αργεντινή μέχρι την Πολωνία,

και από την Κίνα μέχρι την Αγγλία, τη Γαλλία και τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες, δημιουργήθηκαν σχολεία, τα οποία βασίστηκαν στο μοντέλο του Ferrer⁸. Τα σχολεία αυτά λειτούργησαν ως συνέχεια του πρώτου μοντέρνου σχολείου, καθώς διέπονταν από το ίδιο ελεύθερο πνεύμα, έδιναν βάση στην ανάπτυξη της αυτενέργειας του παιδιού, στα δικαιώματα και την αξιοπρέπειά του, με σκοπό τη δημιουργία αυτόνομων και ανεξάρτητων ανθρώπων. Οι δογματισμοί και οι εξουσίες σε αυτά τα σχολεία απουσίαζαν ολοσχερώς, ενώ τη θέση τους κατείχαν η ελευθερία, η αλληλεγγύη, η ισοτιμία και η συντροφικότητα. Οι ιδρυτές των σχολείων αυτών απέρριπταν κάθε μορφή εξουσίας και προωθούσαν την ελευθερία της σκέψης και της πράξης, εγκαινιάζοντας μια νέα κοινωνία βασισμένη στην αλληλεγγύη και τη συνεργασία ελεύθερων ατόμων. Το κίνητρό τους, μέσα σε μια περίοδο κοινωνικού αναβρασμού και κυβερνητικής καταπίεσης, ήταν να δημιουργήσουν όχι μόνο ένα νέο σχολείο, αλλά μία νέα κουλτούρα, μία καινούρια ζωή, ένα νέο κόσμο⁹.

Το Μοντέρνο Σχολείο Νέας Υόρκης

Το μοντέρνο σχολείο της Νέας Υόρκης, γνωστό και ως “Κέντρο Ferrer” (1911-1915), ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1911 στο St. Mark’s Place του Greenwich Village¹⁰. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι από την αρχή της λειτουργίας του, αποτελούσε πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο για άτομα κάθε ηλικίας, καθώς οργανώνονταν μαθήματα ριζοσπαστικής λογοτεχνίας, τέχνης και ψυχολογίας και για ενήλικους. Στη συνέχεια, από το 1912 ξεκίνησε τη λειτουργία του ένα ημερήσιο σχολείο με εννιά μαθητές μεταξύ 4-10 χρονών, ενώ το 1913 δημιουργήθηκε θερινό σχολείο και νηπιαγωγείο και αυξήθηκε ο αριθμός των μαθητών σε είκοσι πέντε.

Το μοντέρνο σχολείο της Νέας Υόρκης δεν λειτουργούσε με δίδακτρα. Ήταν ανοιχτή η τάξη σε όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από την ιδεολογία (συντηρητική ή ριζοσπαστική) ή την οικονομική κατάσταση της οικογένειας από την οποία προέρχονταν. Επίσης, επιτρεπόταν η είσοδος σε όποιον ήθελε να παρακολουθήσει την ελευθεριακή θεωρία σε εφαρμογή. Δεν υπήρχε συγκεκριμένη ώρα προσέλευσης κι έτσι τα παιδιά έρχονταν και αποχωρούσαν όποτε το επιθυμούσαν. Τα μαθήματα προσεγγίζονταν διαθεματικά και πάντοτε ήταν συνδεδεμένα με την άμεση πραγματικότητα των μαθητών. Η διδασκαλία ήταν αυστηρά παιδοκεντρική και ο ρόλος του δασκάλου-παιδαγωγού

⁸ Μπουρλής Γ., (2010). “Μοντέρνο σχολείο»: η περίπτωση Νέας Υόρκης και Στέλτον”, στο ‘ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ’ τεύχος 3, σελ 39

⁹ Σακαρίδης Σ. & Θεοδωρίδου Α., (2011). “Οι παιδαγωγικές οπτικές της Ελευθεριακής Εκπαίδευσης: Θεωρία και Πράξη”, Πτυχιακή εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη

¹⁰ Μπουρλής Γ., (2010). “Μοντέρνο σχολείο»: η περίπτωση Νέας Υόρκης και Στέλτον”, στο ‘ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ’ τεύχος 3, σελ 41

περιοριζόταν στο να συντονίζει και να ενθαρρύνει τους μαθητές να υλοποιούν τους στόχους που έθεταν. Επίσης, δεν διεξάγονταν εξετάσεις, ούτε δίνονταν βαθμοί στα παιδιά, έτσι ώστε να αποφευχθούν συναισθήματα φθόνου, υποκρισίας, και προσποίησης μεταξύ των μαθητών. Τα παιδιά έπρεπε να είναι ελεύθερα να μαθαίνουν χωρίς φόβο και ανταγωνισμό¹¹.

Το Μοντέρνο Σχολείο του Stelton

Η φοίτηση ήταν προαιρετική και η συμμετοχή εθελοντική, στο Μοντέρνο Σχολείο του Stelton. Τα παιδιά ακολουθούσαν μόνο οτιδήποτε τους προκαλούσε ενδιαφέρον. Επιπλέον, απουσίαζε το συγκεκριμένο ωράριο. Η επιβολή της πειθαρχίας και η τιμωρία δεν εφαρμόζονταν. Δεν υπήρχε κάποιο οριοθετημένο πρόγραμμα σπουδών, έτσι ο κάθε μαθητής, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, διαμόρφωνε το δικό του πρόγραμμα, το οποίο επικεντρωνόταν σε υπαίθριες δραστηριότητες και στη μελέτη της φύσης (καλλιέργεια και κηπουρική, πεζοπορία, κολύμβηση, ποικιλία παιχνιδιών και σπορ), σε διάφορες χειροτεχνίες (τυπογραφία, ύφανση, ξυλουργική, κατασκευή καλαθιών, αγγειοπλαστική, κατεργασία μετάλλων) αλλά και στην τέχνη, τη μουσική και το χορό, ενώ υπήρχε και η επιλογή μελέτης θεωρητικών θεμάτων.

Ένα σημαντικό στοιχείο, που ξεχώριζε το Μοντέρνο Σχολείο στο Stelton, ήταν το γεγονός ότι οι μαθητές και οι γονείς τους συμμετείχαν στη διοίκηση του σχολείου. Το σχολείο αποτελούσε το κέντρο της κοινότητας και τον κύριο λόγο ύπαρξής της. Η κοινότητα συγκέντρωνε μετανάστες και ντόπιους, διανοούμενους και εργάτες, χωρίς διακρίσεις. Το Μοντέρνο Σχολείο του Stelton λειτούργησε από το 1915 και για σαράντα περίπου χρόνια.

Σχολείο Summerhill

Ως πρότυπο σχολείο της αντιαυταρχικής αγωγής, παρουσιάζεται το Summerhill του A.S. Neill (1883-1973), ένα ιδιωτικό σχολείο για παιδιά 6-18 χρονών (Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο), το οποίο βρίσκεται στο Leiston της κομητείας Suffolk, περίπου 100 χλμ. από το Λονδίνο και ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1921. Στο σχολείο αυτό, δάσκαλοι και μαθητές έχουν ίσα δικαιώματα και οι περισσότερες αποφάσεις παίρνονται στο συμβούλιο του σχολείου (όπου συμμετέχουν όλες και όλοι). (Εικόνα 1.) Επιβάλλονται ποινές για παραβάσεις νόμων που έχει θέσει η ίδια η κοινότητα και αφορούν κυρίως μικρά χρηματικά πρόστιμα. Σε περιπτώσεις που χρειάζεται έρευνα πριν την επιβολή της χρηματικής ποινής, γίνεται σύσταση επιτροπής. Η επιλογή των

¹¹ Μπουρλής Γ., (2010). "Μοντέρνο σχολείο»: η περίπτωση Νέας Υόρκης και Στέλτον", στο 'ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ' τεύχος 3, σελ 43-46

δασκάλων, τα οικονομικά του σχολείου και η αγορά εξοπλισμών, δεν απασχολούν τη συνέλευση.

Κατά τον A.S.Neill, η ευτυχία του παιδιού είναι η κυρίαρχη ιδέα στην ανατροφή του και ότι αυτή η ευτυχία αυξάνεται από την αίσθηση της προσωπικής ελευθερίας του. Η στέρηση αυτής της αίσθησης της ελευθερίας κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας και της επακόλουθης στεναχώριας που βιώνει το περιορισμένο παιδί, είναι υπεύθυνη για τις περισσότερες από τις ψυχολογικές διαταραχές όταν ενηλικιώνεται.

Οι θεμελιώδεις αρχές στις οποίες είναι οικοδομημένο το σχολείο Summerhill είναι οι εξής:

1. “Το παιδί είναι απ’ τη φύση του καλό”, όπως συμφωνούσε και ο Rousseau.
2. “Ο στόχος της αγωγής – δηλαδή ο στόχος της ζωής – συνίσταται στην κατάκτηση της χαράς και της ευτυχίας”. Ευτυχισμένος για τον A. S. Neill σημαίνει: “Βρίσκω ενδιαφέροντα στη ζωή” και πιστεύει ότι “ένας ψυχικά ισορροπημένος άνθρωπος μπορεί να κτιστεί μέσα από την κατάκτηση της χαράς και της ευτυχίας”.
3. “Με την αγωγή πρέπει ν’ αναπτυχθούν, τόσο οι διανοητικές, όσο και οι συναισθηματικές δυνάμεις του παιδιού”.
4. “Η αγωγή πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ψυχικές ανάγκες και τις ικανότητες του παιδιού”
5. “Επιβαλλόμενη η πειθαρχία προξενεί, όπως και η τιμωρία, φόβο και ο φόβος παράγει εχθρότητα”. Η επιβολή αυστηρής πειθαρχίας στο παιδί είναι επιζήμια και βλάπτει την υγιή πνευματική του ανάπτυξη.
6. “Ελευθερία δε σημαίνει ασυδοσία”. Ο Neill έθεσε εδώ τις βάσεις για αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των ανθρώπων. Ο δάσκαλος δεν ασκεί καταναγκασμό στο παιδί. Όμως, ούτε το παιδί έχει το δικαίωμα ν’ ασκεί καταναγκασμό στο δάσκαλο.
7. “Ο δάσκαλος πρέπει να είναι πραγματικά ειλικρινής”.
8. “Για να αναπτυχθεί το παιδί σε έναν υγιή και απόλυτα φυσιολογικό άνθρωπο, πρέπει, σε κάποιο σημείο της ανάπτυξής του, να σπάσει τους αρχικούς δεσμούς του με την οικογένειά του και να ανεξαρτητοποιηθεί απόλυτα”.
9. “Τα αισθήματα ενοχής έχουν ως κύρια λειτουργία τους να δένουν το παιδί στην εξουσία και να εμποδίζουν την ανάπτυξη μιας ανεξάρτητης προσωπικότητας”.
10. “Το σχολείο πρέπει να παρέχει την καλλιέργεια ανθρωπιστικών αξιών με την πλατύτερη έννοια του όρου”.
11. “Δεν υπάρχουν προβληματικά παιδιά, αλλά μόνο προβληματικοί γονείς και μια προβληματική ανθρωπότητα”.
12. “Το σχολείο πρέπει να παρέχει επιλογές και ευκαιρίες, που να επιτρέπουν στα παιδιά ν’ αναπτυχθούν με τους δικούς τους ρυθμούς και ν’ ακολουθούν τα ενδιαφέροντά τους”. Πρέπει να δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να είναι ελεύθερα από

κάθε επιβολή, να επιδιώκουν τους δικούς τους σκοπούς και να χαίρονται την επίτευξή τους, ελεύθερα απ' την πίεση να προσαρμοστούν στα τεχνητά πρότυπα επιτυχίας που είναι βασισμένα στις επικρατούσες θεωρίες για τη μάθηση και την ακαδημαϊκή επιτυχία.

13. “Το σχολείο πρέπει να τους επιτρέπει να αποκτούν εμπειρίες σε όλο το εύρος των συναισθημάτων, ελεύθερα από τις κρίσεις και τις παρεμβάσεις των ενηλίκων.” Η ελευθερία να παίρνουν αποφάσεις πάντα ενέχει και πιθανότητες αρνητικής έκβασης. Προφανώς, αρνητικές συνέπειες, όπως η ανία, το άγχος, ο θυμός, η απογοήτευση και η αποτυχία είναι αναγκαίο μέρος της ατομικής ανάπτυξης.

14. “Να μπορούν τα παιδιά να ζουν σε μια κοινότητα που τα υποστηρίζει και που κι εκείνα είναι υπεύθυνα γι’ αυτήν, έχοντας την ελευθερία να είναι οι εαυτοί τους και τη δύναμη να αλλάζουν τη ζωή τους, μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες και λειτουργίες”.

Εικόνα 1. Η δομή ενός συμβουλίου στο Summerhill¹²

¹² Πηγή: <http://www.alfavita.gr/arhron/summerhill-to-scholioi-tis-«αντιαυταρχικής-αγωγής»-υπάρχει>

Ακολουθούν παραδείγματα από ορισμένα σύγχρονα σχολεία με πρωτοποριακό και δημιουργικό τρόπο εκπαίδευσης:

Brightworks School, Σαν Φρανσίσκο, ΗΠΑ

Το σχολείο αυτό δημιουργήθηκε το 2011 από τον οραματιστή Γκίβερ Τάλου και αγαπά την δημιουργικότητα. Σκοπός του σχολείου είναι η ανάδειξη των ταλέντων των παιδιών. Εκεί, τα απαγορευμένα “παιχνίδια” για ένα παιδί μετατρέπονται σε μέσα διδασκαλίας. Οι μαθητές λερώνονται, παίζουν με την φωτιά, διαλύουν ηλεκτρονικές συσκευές και δημιουργούν καλλιτεχνικά έργα. Δυο φορές την ημέρα συναντιούνται σε έναν “κοινό κύκλο” για να συζητήσουν την ημέρα τους. (Εικόνα 2., 3.)

Blue School, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ

Το “Μπλε Σχολείο” ξεκίνησε αρχικά ως μια ομάδα εξωσχολικού παιχνιδιού αλλά γρήγορα ήρθε να καλύψει ένα κενό στην εκπαίδευση. Αυτό της χαλαρής, δημιουργικής και ανθρωποκεντρικής διδασκαλίας. Το σχολείο, όπως λένε οι υπεύθυνοι, εστιάζει περισσότερο στην δημιουργικότητα, παρά στον έλεγχο και απευθύνεται σε “περίεργα” παιδιά που θέλουν να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν. (Εικόνα 4, 5.)

Innova Schools, Λίμα, Περού

Το 2011, ένας Περουβιανός εκατομμυριούχος, ο Κάρλος Ροντρίγκεζ Πάστορ κι η εταιρεία Ideo, σχεδιάζουν και κατασκευάζουν ένα δίκτυο ιδιωτικών σχολείων που “σπάει” τις εκπαιδευτικές παραδόσεις του Περού. Σήμερα υπάρχουν 29 τέτοια σχολεία που προωθούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση μέσω διαδικτύου, τους βιώσιμους κοινόχρηστους χώρους και τις νέες τεχνολογίες. (Εικόνα 6.)

Steve Jobs School, Άμστερνταμ, Ολλανδία

Το 2013, ο γνωστός στην Ολλανδία δημοσκόπος Μορίς ντε Χοντ άνοιξε στο Άμστερνταμ το πρώτο σχολείο, που πήρε το όνομά του από τον πρωτοπόρο της πληροφορικής Steve Jobs, καθώς δίνει έμφαση στα ηλεκτρονικά μέσα διδασκαλίας. Η τάση αυτή εξαπλώθηκε και ήδη το 2015, υπήρχαν 22 ανάλογα σχολεία στην Ολλανδία. Οι δάσκαλοι βοηθούν τα παιδιά στη διαδικασία μάθησης, αλλά δεν είναι οι ίδιοι που τους μεταφέρουν τη γνώση. Το πρόγραμμα μετατρέπει τη διδασκαλία σε παιχνίδι και ακολουθεί τους ρυθμούς του κάθε παιδιού. Ωστόσο, “η σχέση μεταξύ του παιδιού και του δασκάλου παραμένει η βάση του μαθήματος” εξήγησε στο γερμανικό Spiegel, ο Γκέρτγιαν Κλάινπαστε, διευθυντής ενός εκ των σχολείων στην πόλη Μπρέντα κοντά στο Ρότερνταμ.¹³ Κεντρικό στοιχείο των σχολείων αυτών είναι η εξατομικευμένη

¹³ Πηγή: <http://www.paidevo.gr/teachers/?p=2553>

προσέγγιση στην μάθηση, η οποία εξετάζεται και αναπροσαρμόζεται σε συνεργασία μεταξύ δασκάλων, παιδιών και των γονιών τους, κάθε 6 εβδομάδες. (Εικόνα 7.)

Εικόνα 2. Brightworks School, Σαν Φρανσίσκο, ΗΠΑ

Εικόνα 3. Brightworks School, Σαν Φρανσίσκο, ΗΠΑ

Εικόνα 4. Blue School, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ

Εικόνα 5. Blue School, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ

Εικόνα 6. Innova Schools, Λίμα, Περού

Εικόνες 2., 3., 4., 5., 6., 7. Εικόνες από σχολεία με δημιουργικό και πρωτοποριακό τρόπο εκπαίδευσης από όλο τον κόσμο¹⁴

Εικόνα 7. Steve Jobs School, Άμστερνταμ, Ολλανδία

¹⁴ Πηγή: <http://www.eirinika.gr/article/129389/ayta-einai-ta-13-pio-monterna-sholeia-toy-kosmoy-ekpliktiko-design-kai-entyposiakes> και <http://anemosmagazine.gr/2015/κοινωνια/ροιοτητα/outopika-sxoleia/>

Έρευνα πεδίου_

- Πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με μαθήτρια της Α΄ Λυκείου, που φοιτά σε ακριβό ιδιωτικό σχολείο, αλλά έχει και την εμπειρία από δημόσιο πειραματικό Γυμνάσιο. Ο τύπος συνέντευξης, που επελέγη είναι η ημιδομημένη (semi-structured interview), με ερωτήσεις ανοικτού τύπου (open questions) γιατί ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης- ερωτήσεων, επιτρέπει τη συλλογή απαραίτητων πληροφοριών για την έρευνα και παράλληλα παρέχει την αναγκαία ευελιξία για να συμπληρώσει ο ερωτώμενος με όσα θεωρεί εκείνος σημαντικά.

Κριτήριο επιλογής των θεμάτων που ερωτήθηκε, ήταν να διατυπώσει τις απόψεις της για το αν υφίσταται αυταρχισμός στο σχολείο και πως αυτός εκδηλώνεται κι αν εκείνη έχει διαπιστώσει διαφορές μεταξύ της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης στο θέμα αυτό, καθώς και στη δημιουργική και δημοκρατική συμμετοχή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία. Παράλληλα, να μιλήσει για το πώς αντιλαμβάνεται το “αντιαυταρχικό” σχολείο κι αν θεωρεί ότι μπορεί να γίνει πραγματικότητα στον ελληνικό χώρο.

Αρχικά εστάλησαν μέσω εφαρμογής κοινωνικής δικτύωσης τα ερωτήματα και στη συνέχεια υπήρξε τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ της ερευνήτριας και της μαθήτριας, όπου δόθηκαν οι απαντήσεις σε μία ελεύθερη συζήτηση. Ο χρόνος πραγματοποίησης της συνέντευξης ήταν στις 7 Απριλίου 2018.

- Για να έχουμε μία όσο γίνεται μεγαλύτερη και καλύτερη εικόνα των απόψεων των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τον αυταρχισμό στην εκπαίδευση και για το αντιαυταρχικό σχολικό περιβάλλον, η ερευνήτρια απευθύνθηκε σε μαθητές, από το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον της, που φοιτούν σε δημόσια σχολεία σε διάφορες περιοχές της Αθήνας μεσαίου εισοδήματος (Δήμος Αθηναίων, Γαλάτσι, Αγ. Δημήτριος), αλλά και σε άλλες πόλεις, όπως η Πάτρα και η Τρίπολη, καθώς και σε εκπαιδευτικό, που διδάσκει σε δημόσιο Γυμνάσιο στο Ίλιον, με σκοπό να συμμετάσχουν μαθητές από το σχολείο.

Κριτήρια επιλογής των θεμάτων ήταν να προσδιοριστούν οι απόψεις των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τον αν υπάρχει αυταρχισμός στην εκπαίδευση και με τους τρόπους που αυτός εκδηλώνεται, καθώς και να διατυπώσουν προτάσεις με στόχο τη δημιουργία ενός πιο δημοκρατικού και δημιουργικού σχολείου. Καθώς, από προηγούμενη έρευνα (Φεβρουάριος 2018) είχε προκύψει ότι οι μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης δυσκολεύονται να αναγνωρίσουν τις αυταρχικές συμπεριφορές των δασκάλων τους, η έρευνα επικεντρώθηκε σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης, ζητήθηκε από τους μαθητές να δώσουν τον ορισμό του “αντιαυταρχικού” σχολείου, όπως εκείνοι τον αντιλαμβάνονται και να εκφράσουν τις απόψεις τους για το αν θεωρούν κάτι τέτοιο εφικτό στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση.

Η αρχική ιδέα ήταν να γίνουν συνεντεύξεις, αλλά γρήγορα αποδείχτηκε ότι κάτι τέτοιο ήταν σχεδόν ανέφικτο πρακτικά, κυρίως για λόγους δυσκολίας συντονισμού πολλών ανθρώπων (μαθητή, γονέα, ερευνήτριας) και απόστασης. Η επόμενη επιλογή ήταν να γράψουν μικρά κείμενα, απαντώντας με ελεύθερο κι ανεπίσημο λόγο σε ερωτήματα, που τους δόθηκαν γραπτώς, ή να στείλουν σχετικό ηχητικό ή οπτικό υλικό, αν προτιμούσαν αυτή την επιλογή. Όλα τα στοιχεία, είτε τα οπτικά ή ηχητικά, είτε στην περίπτωση των γραπτών κειμένων, αφού τα φωτογραφίσουν πρώτα, να τα στείλουν με τη βοήθεια των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Παράλληλα με τα ερωτήματα, ως έναυσμα για τη δημιουργία σκέψεων και πιθανόν συζητήσεων μεταξύ των μαθητών, δόθηκε ο ηλεκτρονικός σύνδεσμος για να παρακολουθήσουν, εφόσον το επιθυμούν, τη βραβευμένη με δύο βραβεία BAFTA, ταινία του Jon East με θέμα το αντιαυταρχικό σχολείο Summerhill, η οποία έχει γυριστεί στους χώρους του σχολείου και βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα. Η ιστορία της ταινίας περιγράφει την προσπάθεια του Οργανισμού Πιστοποίησης Σχολικών Ιδρυμάτων της Βρετανίας (OFSTED), μέσω των επιθεωρητών του, να κλείσει το σχολείο καθώς θεωρεί ότι δεν παρέχει επαρκή εκπαίδευση στους μαθητές του. Η υπόθεση οδηγείται στο δικαστήριο, όπου το σχολείο με πρωτοστάτες τους μαθητές του, συγκρούεται μετωπικά με την Βρετανική Κυβέρνηση σε μια μάχη επιβίωσης.

Το Summerhill, που ίδρυσε ο A.S. Neill το 1921 και έχει σήμερα διευθύντρια την κόρη του Zoe Neill Readhead, είναι ένα προοδευτικό ολοήμερο σχολείο, το οποίο διοικείται δημοκρατικά, με τους μαθητές του να έχουν ισότιμο λόγο στους κανονισμούς λειτουργίας του. Ο βασικός ιδεολογικός άξονάς του είναι η πεποίθηση ότι το σχολείο πρέπει να προσαρμόζεται ώστε να ταιριάζει στο παιδί και όχι το αντίστροφο, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως.

Η ανταπόκριση ήταν αρκετά μεγαλύτερη μόνο από παιδιά της Α΄ και Β΄ Λυκείου από το 26^ο Ενιαίο Λύκειο Αθηνών (Μαράσλειο), το οποίο βρίσκεται επί της οδού Μαρασλή στην Αθήνα. Σε αυτό συνετέλεσε, ότι προσφέρθηκε να βοηθήσει στη διαδικασία της έρευνας, η μητέρα ενός από τους μαθητές του σχολείου, η οποία προώθησε το εγχείρημα με τηλεφωνική ή και δια ζώσης επικοινωνία με κάθε παιδί, επισημαίνοντας ότι είναι μία ευκαιρία να εκφράσει τις απόψεις του ελεύθερα κι ίσως αυτό να βοηθήσει στο να γίνουν κάποιες αλλαγές στο σχολικό περιβάλλον. Στην πορεία, συγκέντρωνε τις απαντήσεις των μαθητών με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η χρήση αυτών των μέσων αποτέλεσε ένα επιπλέον έναυσμα για να συμμετάσχουν οι μαθητές στην έρευνα, καθώς και η δυνατότητα παρακολούθησης της ταινίας.

Η εκπαιδευτικός Αγγελική, φιλόλογος στο 3^ο Γυμνάσιο Ιλίου, επίσης προσφέρθηκε να βοηθήσει, κι αφού έδωσε τον ηλεκτρονικό σύνδεσμο για την παρακολούθηση της ταινίας, τύπωσε και μοίρασε τα ερωτήματα σε όσα από τα παιδιά του σχολείου της

θέλησαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, αναλύοντας πρώτα τα ζητούμενα κι επισημαίνοντας ότι δεν αποτελεί κάποιου είδους εξέταση ή άσκηση κι επίσης, ότι θα είναι ανώνυμες οι απαντήσεις. Ανταποκρίθηκαν είκοσι δύο μαθητές και μαθήτριες της Β΄ και Γ΄ τάξης Γυμνασίου, γράφοντας μικρά ή μεγαλύτερα κείμενα και δίνοντας συχνά ευφάνταστα ψευδώνυμα.

Τα υπόλοιπα παιδιά, στα οποία απευθύνθηκε η ερευνήτρια, καθώς και οι γονείς τους, δεν έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον να συμμετάσχουν.

Στο Annex παρουσιάζονται ορισμένα από τα κείμενα και από τα δύο σχολεία κι αναφέρεται ο χρόνος που δημιουργήθηκαν αυτά από τους μαθητές.

Ευρήματα από την ποιοτική έρευνα πεδίου_

Υπάρχει αυταρχισμός στο ελληνικό σχολείο?

“Εννοείται” ήταν η αυθόρμητη απάντηση από τη μαθήτρια της Γ΄ Γυμνασίου με το ψευδώνυμο “τρελό κουτάβι”.

Αντίθετα, η Κωνσταντία/ Α΄ Λυκείου λέει: *“Δεν είναι ένα σύνηθες φαινόμενο (στο σχολείο μου τουλάχιστον). Υπάρχουν σίγουρα καθηγητές που είναι επιτακτικοί και επιβάλλουν τη γνώμη τους, αυτό όμως δεν τους καθιστά αυταρχικούς από τη στιγμή που υπάρχει διάλογος στην τάξη ακόμα και αν υπάρχουν έντονες διαφωνίες”* και η Ιωάννα/ Α΄ Λυκείου πιστεύει πως *“γενικά όχι, αλλά μπορεί κάποιες συμπεριφορές καθηγητών μερικές φορές να μοιάζουν με αυταρχισμό”*.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών απάντησε θετικά στην ερώτηση αν υπάρχει αυταρχισμός στην εκπαίδευση, με διαφορετικές διαβαθμίσεις όμως. Ορισμένοι μαθητές είπαν ότι υπάρχει αυταρχισμός σε απόλυτο βαθμό ή τις περισσότερες φορές, ενώ άλλοι συμπλήρωσαν ότι κάποιες φορές επιδεικνύουν αυταρχική συμπεριφορά οι καθηγητές τους. Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η άποψη που διατύπωσε η Χριστίνα/ Β΄ Λυκείου, που εξηγεί αυτές τις διαβαθμίσεις στις απόψεις των μαθητών: *“Πιστεύω πως ναι, υπήρχε και θα υπάρχει (αυταρχισμός), κάποιες φορές τον βλέπουμε πολύ περισσότερο από κάποιες άλλες ως μαθητές άρα είναι δύσκολο να τον καταλάβουμε επειδή συνηθίσαμε να ζούμε μαζί με αυτόν”*.

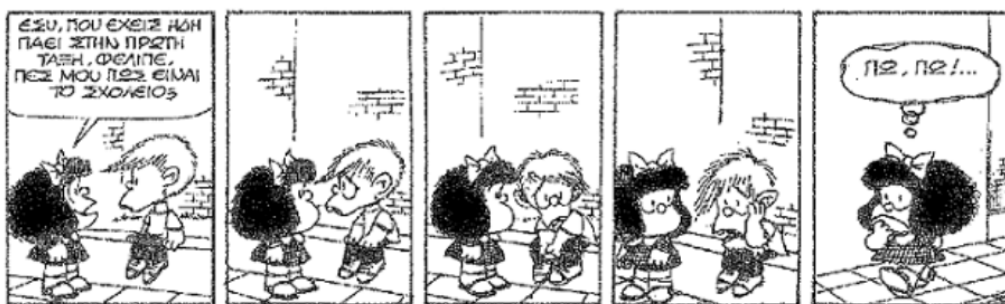
Η αυταρχική συμπεριφορά στο σχολικό περιβάλλον, αλλά και στην κοινωνία δε γίνεται πάντα αντιληπτή από τους μαθητές και τους πολίτες αντίστοιχα, διότι έχουμε γαλουχηθεί με αυτή, με αποτέλεσμα να θεωρείται ως φυσιολογική.

Η Μαρία/Β΄ Λυκείου προσδιορίζει ότι ο αυταρχισμός παρουσιάζεται με περισσότερες μορφές: “ *Ναι.. αλλά όχι μόνο με μια μορφή τόσο από τους καθηγητές όσο και από τη διοίκηση*” και το ίδιο υποστηρίζει και η μαθήτριά με το ψευδώνυμο “Αφροξυλάνθη”/ Γ΄ Γυμνασίου. Ο δε Παναγιώτης/Β΄ Γυμνασίου υποστηρίζει ότι “*οι διευθυντές και οι καθηγητές, που βρίσκονται πολλά χρόνια στην ίδια θέση «βασιλεύουν»*” και επιβάλλουν τις απόψεις τους, τόσο στους νεώτερους καθηγητές, όσο και στους μαθητές.

Πολύ ενδιαφέρον, παρουσιάζει η διαπίστωση – αιχμή από αρκετά μεγάλη μερίδα μαθητών, ότι δεν είναι μόνο οι καθηγητές και η διοίκηση του σχολείου, εκείνοι που επιδεικνύουν αυταρχική συμπεριφορά, αλλά κάποιες φορές και οι μαθητές που τους εκπροσωπούν στο δεκαπενταμελές συμβούλιο και οι οποίοι συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων χωρίς προηγουμένως να ρωτάται το σύνολο των μαθητών και χωρίς να τους ενημερώνουν. Επίσης, είναι αυταρχικοί “*οι ίδιοι οι μαθητές που συχνά κοροϊδεύουν διαφορετικές απόψεις*”, όπως περιγράφει ο Μάνος/Β΄ Λυκείου, βάζοντας και τη διάσταση του σχολικού εκφοβισμού.

Με χαρακτηριστικό τρόπο, η Σοφία και η Χριστίνα/ Β΄ Γυμνασίου, ο Οδυσσέας/ Β΄ Γυμνασίου, αλλά και μαθητές της Γ΄ Γυμνασίου λένε: “*Οι αποφάσεις που πρέπει να παρθούν για διάφορα θέματα του σχολείου δε συζητούνται από όλη τη σχολική κοινότητα, αλλά από μία μόνο μερίδα της*”, εκφράζοντας ουσιαστικά την επιθυμία για πιο συμμετοχικές και άμεσα δημοκρατικές διαδικασίες στο σχολικό περιβάλλον, όπου όλοι θα είναι ενήμεροι και θα μπορούν να εκφέρουν άποψη.

Κάποιοι από τους μαθητές αναφέρθηκαν στο γεγονός ότι, ορισμένοι καθηγητές υιοθετούν προσχηματικές κι όχι γνήσια δημοκρατικές διαδικασίες κι ενώ ρωτούνται οι μαθητές, δε λαμβάνονται υπόψη όσα λένε και τελικά επιβάλλουν την άποψή τους οι καθηγητές κι όπως τόνισε, πολύ παραστατικά, μαθητής της Β΄ Γυμνασίου : “ *...Συνήθως αυτό που λένε οι μαθητές απλά το ακούν και δεν το κάνουν πράξη. Και στο κάτω κάτω εκείνοι ΡΩΤΗΣΑΝ!!!*”

Πως εκδηλώνεται ο αυταρχισμός στο σχολικό περιβάλλον?

“Με το να μας βάζουν σε ένα μικρό "κουτάκι" που δεν μας δίνει το περιθώριο να εκφραστούμε και να ανακαλύψουμε καινούργια πράγματα” λέει γλαφυρά η Μαρία/Β΄ Λυκείου.

Η Άννα/Γ΄ Γυμνασίου δίνει με το δικό της τρόπο τον ορισμό της αυταρχικότητας: “Κάποιες φορές οι καθηγητές δε φέρονται δημοκρατικά. Αν τους προτείνουν κάτι οι μαθητές ποτέ δεν το δέχονται και δεν έχουν και καμία όρεξη να μας εξηγήσουν το γιατί”. Αυτή, η χωρίς πειστική δικαιολόγηση επιβολή εξουσίας, η λήψη και επιβολή αποφάσεων εκ μέρους της διεύθυνσης του σχολείου και μερίδας των καθηγητών χωρίς να έχει προηγηθεί δημοκρατική συζήτηση, αλλά και η ανάρμοστη συμπεριφορά από κάποιους καθηγητές, αποτελούν τους τρόπους, με τους οποίους εκδηλώνεται ο αυταρχισμός στο σχολικό περιβάλλον, σύμφωνα με τις περιγραφές της πλειοψηφίας των μαθητών.

Η Χριστίνα/ Β΄ Λυκείου δίνει με παραδείγματα τις εκφάνσεις του σχολικού αυταρχισμού. “Ο αυταρχισμός του σχολείου βρίσκεται ακόμα και μέσα στο κτήριο, οι δάσκαλοι έχουν μεγάλες έδρες και μεγάλες καρέκλες ενώ εμείς έχουμε μικρές καρέκλες και μικρά θρανία τα οποία πρέπει να μοιραζόμαστε ώστε να χωράμε όλοι” λέει, περιγράφοντας τη μορφή των σχολικών χώρων, η οποία ευνοεί μία δασκαλοκεντρική εκπαιδευτική διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός είναι ο κυρίαρχος μέσα στην τάξη, αλλά και στον αύλειο χώρο-“Στο προαύλιο οι δάσκαλοι μας επιτηρούν συνέχεια ενώ εμείς ως παιδιά μπορούμε να τα βρίσκουμε μεταξύ μας χωρίς τόσο μεγάλο έλεγχο”. Και συνεχίζει, δίνοντας παραδείγματα ανάρμοστης συμπεριφοράς των καθηγητών, τόσο σε επίπεδο έλλειψης σεβασμού προς τους μαθητές-“Και όταν έρχεται η ώρα του μαθήματος ο μαθητής πρέπει να είναι στην ώρα του αλλιώς θα του γίνει παρατήρηση από τον δάσκαλο, ο οποίος ανενόχλητος αργεί όσο θέλει-, αλλά και άδικων λήσεων αποφάσεων ενίοτε, εξαιτίας της επιβολής της “αυθεντίας” του δασκάλου-“Επίσης πολλές φορές μας λέει ποιος φταίει σε έναν καβγά χωρίς να τους ακούσει όλους. Έτσι οι τιμωρίες δεν είναι δίκαιες και δε μπορούμε να κάνουμε τίποτα γι αυτό.”.

Μία ανησυχητική μπορούμε να πούμε, διάσταση του αυταρχισμού στο σχολικό χώρο διότι εκεί διαμορφώνονται οι αυριανοί πολίτες, η οποία αναφέρθηκε και πριν, δίνεται από τις “Λίτσα και Νίτσα”/Γ΄ Γυμνασίου, που γράφουν: “Ο αυταρχισμός εκδηλώνεται με αποφάσεις, που παίρνονται, χωρίς πρώτα να έχει συζητηθεί το θέμα με όλους”. Οι μαθητές μιλούν με απλό τρόπο για το έλλειμμα δημοκρατίας, που χαρακτηρίζει το σχολικό περιβάλλον, αλλά και κατ’ επέκταση, την κοινωνία μας. Αρκετά μεγάλο ποσοστό των μαθητών σχολιάζουν και καυτηριάζουν τον αυταρχισμό των συμμαθητών τους, οι οποίοι τους εκπροσωπούν στο δεκαπενταμελές συμβούλιο, που θυμίζουν τις συμπεριφορές των εκπροσώπων του κοινοβουλίου προς τους πολίτες. Στο πλαίσιο αυτό, οι Σοφία και Χριστίνα/Β΄ Γυμνασίου γράφουν ότι “ο αυταρχισμός εκδηλώνεται μέσω της βιαστικής σκέψης μαθητών..... που θέλουν να είναι πάντα στο κέντρο της προσοχής, βγάζοντας βιαστικά συμπεράσματα και αναθέτοντάς τα σε όλο το σχολείο, με αποτέλεσμα να βγαίνουν εκείνοι κερδισμένοι”.

Το υπάρχον σχολικό σύστημα, επιτρέπει στους μαθητές να νιώθουν πραγματικά ευτυχημένοι και να εκφράζονται ελεύθερα?

Η Μαρία/Β΄ Λυκείου δίνει αρνητική απάντηση στο ερώτημα. Περιγράφοντας την εμπειρία της από το ελληνικό δημόσιο σχολείο, το χαρακτηρίζει αυταρχικό και λέει μάλιστα, ότι ο αυταρχισμός υπάρχει με πολλές μορφές, τόσο από τους καθηγητές, όσο και από τη διοίκηση και θέλοντας να δώσει έναν ορισμό για το αυταρχικό σχολείο λέει:

“Θεωρώ το σχολείο, το οποίο δεν μας αφήνει να εκφραστούμε ελεύθερα. Είναι το σχολείο που μας περιορίζει και δεν είναι ένας ελεύθερος χώρος για το μαθητή να κάνει κτήμα του τη γνώση αλλά βασίζεται στις μεθόδους της παπαγαλίας και της αποστήθισης”.

Για τη δημιουργία ευχάριστου σχολικού περιβάλλοντος, θα πρέπει ο μαθητής να εμπλέκεται ενεργά στο σχεδιασμό της διδακτικής πράξης, μέσα από δραστηριότητες να μαθαίνει να κρίνει, να διατυπώνει τις απόψεις του αλλά κυρίως, να αισθάνεται τη χαρά της δημιουργίας και τη χαρά της σημαντικότητας. Με αυτό τον τρόπο, νοιώθει ότι αποκτά ρόλο μέσα στο σχολείο και δεν είναι ο παθητικός παρατηρητής των καταστάσεων που οι “μεγάλοι” δημιούργησαν για αυτόν.

Η έννοια της ελευθερίας αποκτά ένα σημαντικό νόημα γιατί προσανατολίζει τη μάθηση σε μία διαδικασία αμφίδρομης επικοινωνίας εκπαιδευτικού– εκπαιδευόμενου. Ο μαθητής συναποφασίζει, συνδημιουργεί και γενικά συνεργάζεται με τον δάσκαλό του, προκειμένου από κοινού να κάνουν τη μαθησιακή διαδικασία μία ευχάριστη και δημιουργική καθημερινή δραστηριότητα¹⁵.

Το αντιαυταρχικό σχολείο είναι ζήτημα ταξικό?

Το ερώτημα αυτό τέθηκε στην Εβίτα/ Α΄ Λυκείου, η οποία φοιτά πλέον, σε ακριβό ιδιωτικό σχολείο από τη σχολική χρονιά που διανύουμε, αλλά έχει και την εμπειρία από δημόσιο Δημοτικό σχολείο και πειραματικό Γυμνάσιο. Θεωρήθηκε κατάλληλο πρόσωπο για να δώσει απάντηση στο παραπάνω ερώτημα διότι έχει γνωρίσει “και τις δύο όψεις του νομίσματος”.

Υποστηρίζει ότι παρά τις υλικοτεχνικές και κτηριακές υποδομές του ιδιωτικού σχολείου, οι οποίες υπερτερούν έναντι των αντίστοιχων στα δημόσια σχολεία και της πιο προσεγμένης συμπεριφοράς των καθηγητών προς τους μαθητές, καθώς πρόκειται για εργαζόμενους σε ιδιωτική επιχείρηση (ιδιωτικό σχολείο) που αξιολογούνται διαρκώς, η αυταρχικότητα στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι η ίδια. Μάλιστα διατυπώνει την άποψη ότι η εντατικοποίηση στη διαδικασία μάθησης είναι μεγαλύτερη στο ιδιωτικό σχολείο. Το εκπαιδευτικό σύστημα που ακολουθείται από το ακριβό ιδιωτικό σχολείο είναι το ίδιο με εκείνο στα δημόσια σχολεία. Διαφέρουν οι υποδομές, αλλά ο παιδαγωγούμενος οφείλει να ακολουθεί το πρόγραμμα διδασκαλίας και δεν έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει και να επιλέγει μαθήματα, με κριτήριο τους προσανατολισμούς και τα ενδιαφέροντά του. Παρέχονται, βέβαια, επιλογές για συμμετοχή σε ομάδες με ποικίλες δραστηριότητες ανάλογα με τις κλίσεις του μαθητή, αλλά αυτές είναι πέραν του υποχρεωτικού προγράμματος. Η εκπαίδευση παραμένει δασκαλοκεντρική κι εξακολουθεί να υπάρχει η αυθεντία του δασκάλου.

¹⁵ Κόπτσης, Α. και Νάκου, Α., “Η Αντί-Αυταρχική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο και η συμβολή της στη δημιουργία υγιών προσωπικτήτων” (Διαθέσιμο σε: http://users.sch.gr/akoptsi/images/7perif_docs/Arthra_Epistimonika/antiaftarhiki_agogi.pdf)

Το αντιαυταρχικό σχολείο μέσα από τη ματιά των μαθητών

Η αντιαυταρχική αγωγή απορρίπτει κάθε μορφή αυθεντίας αναδεικνύοντας την προσωπικότητα του μαθητή αλλά και την ηρεμία και ασφάλεια του ψυχισμού του ως κεντρικό άξονα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Προάγει την ισότητα στη σχολική μονάδα, αφού υποστηρίζει τόσο το σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού, όσο και τον σεβασμό στην προσωπικότητα των εκπαιδευτικών.

Όλοι οι μαθητές που συμμετείχαν στην έρευνα, μιλούν για **συνεργασία, συνεννόηση, σεβασμό μεταξύ μαθητών και καθηγητών**. Αυτά θεωρούν ως απαραίτητα, αλλά και ικανά στοιχεία, για τη δημιουργία ενός πιο δημοκρατικού σχολικού περιβάλλοντος. Η Κωνσταντίνα/ Α΄ Λυκείου λέει ότι *“για να χαρακτηριστεί ένα σχολείο δημοκρατικό πρέπει να έχει ως δόγμα το διάλογο, το σεβασμό προς τη διαφορετικότητα και την ελευθερία έκφρασης οποιασδήποτε άποψης. Οι καθηγητές θα πρέπει να επιτρέπουν στα παιδιά να εκφέρουν ελεύθερα τη γνώμη τους και να είναι ανεκτικοί σε τυχόν εντάσεις που μπορεί να δημιουργηθούν κατά τη διάρκεια συνομιλίας των μαθητών”*.

“Για μένα αντιαυταρχικό σχολείο είναι εκείνο στο οποίο ο καθένας θα μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, χωρίς να στιγματιστεί για μια διαφορετική άποψη που έχει. Ταυτόχρονα, ο καθηγητής να αναλύει σε βάθος τις διαφορετικές προτάσεις και να μην τις απορρίπτει χωρίς έλεγχο επειδή απλά δεν συμβαδίζουν με τις δικές του” λέει ο Μάνος/Β΄ Λυκείου.

Στο αντιαυταρχικό σχολείο, οι μαθητές δεν απολαμβάνουν μία ασύδοτη ελευθερία κάνοντας κατάχρηση της παιδικής τους ηλικίας και ελευθερίας, αλλά μία συνειδητοποιημένη σχέση ισοτιμίας στον σχολικό χώρο με παράλληλο σεβασμό στην προσωπικότητα και τα θέλω τόσο των συνομηλίκων τους, όσο και των ενηλίκων που εργάζονται σε αυτή¹⁶. (Εικόνα 8., 9.)

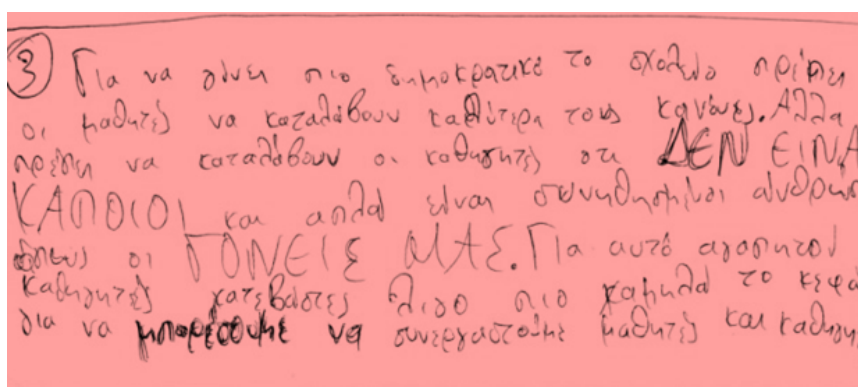
Εικόνες 8.,9. Στιγμιότυπα από την ταινία Jon East με θέμα το αντιαυταρχικό σχολείο Summerhill¹⁷

¹⁶ Κόπτσης, Α. και Νάκου, Α., “Η Αντί-Αυταρχική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο και η συμβολή της στη δημιουργία υγιεινών προσωπικότητων” (Διαθέσιμο σε:

http://users.sch.gr/akoptsi/images/7perif_docs/Arthra_Epistimonika/antiaftarhiki_agogi.pdf)

¹⁷ Πηγή: https://www.youtube.com/watch?v=YpOLkQLGq_E

Μαθητής της Β΄ Γυμνασίου με άμεσο και απλό λόγο, μιλά για την κατανόηση εκ μέρους των μαθητών, των κανόνων της ζωής στη σχολική κοινότητα, ουσιαστικά μιλά για την κατανόηση των ορίων της ατομικής ελευθερίας. Το σχολείο πρέπει να λειτουργεί ως μία κοινότητα ζωής, όπου τα παιδιά πέραν των ακαδημαϊκών γνώσεων που αποκομίζουν, μαθαίνουν και εξασκούνται στο να διαχειρίζονται κοινωνικές εντάσεις, κρίσεις και σχέσεις. Ο ίδιος μαθητής, πολύ παραστατικά, μιλά επίσης, και για την κατάργηση της αυθεντίας του δασκάλου και παράλληλα προτρέπει τους καθηγητές του λέγοντας: “Αγαπητοί καθηγητές κατεβάστε λίγο πιο χαμηλά το κεφάλι για να μπορέσουμε να συνεργαστούμε...” (Εικόνα 10.)

Εικόνα 10. . Απόσπασμα από κείμενο μαθητή της Β΄ Γυμνασίου

Η Χριστίνα/Β΄ Λυκείου περιγράφει με παραστατικό τρόπο το αντιαυταρχικό σχολείο ως “ένα σχολείο στο οποίο υπάρχει συνεργασία ανάμεσα στους μαθητές και τους καθηγητές. Οι μαθητές βοηθούν τον δάσκαλο να κάνει το μάθημά του σωστά, σηκώνοντας χέρι και κάνοντας ησυχία αλλά και διαβάζοντας τα μαθήματά τους (Εικόνα 11., 12.) και ο δάσκαλος μαθαίνει πράγματα στα παιδιά και τα βοηθάει εκεί που μπορεί. Τα αντιμετωπίζει όλα με τον ίδιο τρόπο και δεν θέλει να τα τιμωρεί αλλά να τα κάνει να καταλαβαίνουν τα λάθη τους”.

Εικόνες 11.,12. Στιγμιότυπα από την ταινία Jon East με θέμα το αντιαυταρχικό σχολείο Summerhill¹⁸

¹⁸ Πηγή: https://www.youtube.com/watch?v=YpOLkQLGq_E

Η αντιαυταρχική αγωγή είναι μία διαδικασία που επιτρέπει την αμφίδρομη επικοινωνία στην παιδαγωγική σχέση σε πνεύμα ισότητας μεταξύ παιδαγωγού και παιδαγωγούμενου¹⁹.

Σύμφωνα δε, με την Κωνσταντίνα/ Α΄ Λυκείου, για να μπορεί να χαρακτηριστεί ένα σχολείο ως αντιαυταρχικό *“Δεν θα πρέπει να καταπατείται κανένας χαρακτήρας και να μην μένει κανένας μαθητής στο περιθώριο. Οι καθηγητές θα πρέπει να έχουν ως προτεραιότητα να επιλύσουν διαφωνίες συζητώντας και όχι να προβαίνουν σε απροκάλυπτες τιμωρίες”*.

Και συνεχίζει: *“Αντιαυταρχικό είναι το σχολείο, που χαρακτηρίζεται από το διάλογο, το σεβασμό και την ελευθερία. Πρέπει να δίνεται χώρος στον μαθητή να εκφραστεί και να θεωρεί το σχολείο ένα χώρο επικύρωσης των δικαιωμάτων του που κάνει πράξη τις αρχές του πολιτεύματός μας”*. Κι όπως λέει και η μαθήτρια της Γ΄ Γυμνασίου με το ψευδώνυμο *“Αφροξυλάνθη”*: *“Αντιαυταρχικό είναι ένα σχολείο, όπου οι μαθητές δε φοβούνται να πουν την άποψή τους και να υπερασπιστούν τον εαυτό τους”*.

Υπάρχει ελπίδα?

“Για να γίνει το σχολείο πιο δημοκρατικό και δημιουργικό θα πρέπει οι δάσκαλοι να μην δείχνουν συμπάθεια μόνο σε ορισμένα παιδιά αλλά σε όλους. Θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία και να ακούγονται όλες οι απόψεις. Μπορεί έτσι να βρίσκουμε καλύτερες λύσεις για όλα τα προβλήματα. Θα πρέπει επίσης να μας αφήνουν πιο ελεύθερους κάποιες φορές ώστε να μην νιώθουμε καταπιεσμένοι” είναι οι σκέψεις της Χριστίνας/ Β΄ Λυκείου για το σχολικό περιβάλλον που θα ήθελε, όπου ο δάσκαλος δε θα ασκεί καταναγκασμό στο παιδί, αλλά και το παιδί θα συνεργάζεται με το δάσκαλο.

“Να δίνεται προσοχή στις ανάγκες και τις κλίσεις που έχει ο κάθε μαθητής. Οι καθηγητές να μη βασίζονται τόσο στα γραπτά. Να δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην ψυχολογία των μαθητών” γράφει η Μαρία/ Β΄ Λυκείου, δίνοντας έμφαση στο ότι η αγωγή θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στις ψυχικές ανάγκες και τις ικανότητες του παιδιού και ν΄ αναπτύσσει τόσο οι διανοητικές, όσο και οι συναισθηματικές δυνάμεις του. Ενώ, ο Μάνος/Β΄ Λυκείου πιστεύει ότι στο σχολείο θα πρέπει να καλλιεργούνται οι ανθρωπιστικές αξίες και *“να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε μαθήματα τα οποία διεγείρουν το πνεύμα όπως λογοτεχνία, καλλιτεχνικά, ώστε το άτομο να γίνει πιο δεκτικό σε διαφορετικές απόψεις”*. Επίσης, δίνει βαρύτητα στη διαρκή κατάρτιση, αλλά και στην αξιολόγηση των καθηγητών. Η δε, Μαρία/ Β΄ Λυκείου βάζει την ιδέα της συμμετοχικής διαδικασίας στη δημιουργία του σχολικού περιβάλλοντος και της

¹⁹ Παπάς Α., “Η εκπαίδευση στο μεταίχμιο της αυταρχικής και αντιαυταρχικής αγωγής”, Αφοί Κυριακίδη

εκπαιδευτικής διαδικασίας, λέγοντας: “Θα πρέπει επίσης να γράφουν τακτικά κάποιου είδους έκθεση (οι μαθητές), στην οποία θα καταγράφουν τις ιδέες τους για να κάνουν το σχολείο καλύτερο.”.

Οι απόψεις των μαθητών για το αν υπάρχει κάποια ελπίδα είναι διχασμένες. Περίπου το ήμισυ των μαθητών δηλώνουν απαισιόδοξοι και θεωρούν, από αδύνατο έως πολύ δύσκολο, να εκδιώξει τις αυταρχικές δομές του το ελληνικό δημόσιο σχολείο. “Σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να αλλάξει το πρότυπο ιεραρχίας στα ελληνικά σχολεία. Πάντα τον τελευταίο λόγο θα τον έχουν οι καθηγητές” πιστεύει μαθητής της Γ’ Γυμνασίου. Οι εξηγήσεις που δίνουν για να αιτιολογήσουν την απαισιοδοξία τους είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους των καθηγητών, αλλά και του κράτους. Όπως λέει με χαρακτηριστικό τρόπο μαθητής της Β’ Γυμνασίου: “ο καθένας κοιτάζει τον εαυτό του και δεν τον νοιάζει για τους άλλους” και οι Σοφία και Χριστίνα/ Β’ Γυμνασίου πιστεύουν “ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το αντιαυταρχικό σχολείο, αφού ο καθένας, όταν έχει εξουσία, κοιτάει το συμφέρον του”. Ο Γιώργος/Γ’ Γυμνασίου, δίνοντας τη δική του αιτιολόγηση, αναφέρεται σε ένα πολύ σημαντικό ζήτημα της κοινωνίας μας, την έλλειψη σεβασμού στο συνάνθρωπο, η οποία καλλιεργείται από την παιδική ηλικία.

Ορισμένοι από τους μαθητές εντοπίζουν το πρόβλημα στην έλλειψη ενδιαφέροντος από την πολιτεία για αλλαγές στον τρόπο εκπαίδευσης. Η υιοθέτηση στο σχολικό χώρο των αρχών της αντιαυταρχικής αγωγής είναι θέμα πολιτικής βούλησης κι αποφάσεων αλλαγής της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Οι υπόλοιποι μαθητές δηλώνουν πιο αισιόδοξοι και πιστεύουν ότι με καλή διάθεση, θέληση και συνεργασία μεταξύ των μαθητών και των καθηγητών υπάρχει η δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το αντιαυταρχικό σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση.

Ουτοπία ή το μέλλον?_

Υπάρχει και μία μικρή μερίδα μαθητών, που εμφανίζονται κάπως σκεπτικοί απέναντι στο αντιαυταρχικό σχολείο, ίσως γιατί θεωρούν ότι σε ένα τέτοιο σχολείο δεν υπάρχουν κανόνες. Μαθητής της Β' Γυμνασίου λέει σχετικά: "Για μένα το σχολείο που είναι "αντιαυταρχικό" τελείως, είναι λίγο λάθος γιατί πρέπει να μπαίνουν κανόνες", δείχνοντας ότι χρειάζεται ενημέρωση των μαθητών για τις αξίες που προσβύει η αντιαυταρχική αγωγή. "Ελευθερία δε σημαίνει ασυδοσία", σύμφωνα με τον A.S. Neill, ο οποίος έθεσε στο αντιαυταρχικό σχολείο, τις βάσεις για αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των ανθρώπων. Συνεχίζει όμως, ο ίδιος μαθητής λέγοντας: "Αλλά σε αυτό το σχολείο (αντιαυταρχικό) να υπάρχει τουλάχιστον περισσότερη κατανόηση και συνεννόηση. Αυτό που θέλω είναι να δοκιμαστεί στα σχολεία". Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να είναι δύσπιστος και θεωρεί ότι το αντιαυταρχικό σχολείο πρακτικά δεν εφαρμόζεται.

Αντίθετα, ο Οδυσσέας/Γ' Γυμνασίου πιστεύει ότι υπάρχει η δυνατότητα να εφαρμοστεί το αντιαυταρχικό σχολείο στον ελληνικό χώρο στο μέλλον. Ως απαραίτητες προϋποθέσεις θεωρεί την καλή διάθεση και το να υπάρχει θέληση, τόσο από την πλευρά των καθηγητών, όσο και των μαθητών και προσθέτει: "Ίσως αν οι καθηγητές γίνουν λίγο πιο ελαστικοί σε ορισμένα πράγματα, τότε και οι μαθητές θα βοηθήσουν με τον τρόπο τους για ένα καλύτερο σχολείο, ένα ομορφότερο σχολείο".

Με την πεποίθηση ότι, η αντιαυταρχική αγωγή με τις άριστες διαπροσωπικές σχέσεις δασκάλου-μαθητών, το δημιουργικό περιβάλλον, το άριστο ψυχολογικό κλίμα μέσα στην τάξη μπορεί να θέσει τις βάσεις για τη δημιουργία υγιών, ισχυρών και ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων, κρίνεται ότι θα πρέπει να συμβάλλουμε όλοι, από τη θέση στην οποία βρίσκεται ο καθένας, ώστε να αποτελέσει το μέλλον της ελληνικής εκπαίδευσης. Κι αυτό θα συμβεί, αν κατανοήσουμε ότι **ο δρόμος για ένα ελεύθερο σχολείο συνταυτίζεται με την ανάγκη για μια ελεύθερη κοινωνία.**

Βιβλιογραφικές αναφορές_

Ξενόγλωσσες

Neill A.S.,(1972). "Summerhill, A radical approach to child rearing", (μτφ. Κ.Λάμπρου), Ε΄ έκδοση, Αθήνα,σελ. 36-38

"Summerhill: For and against",(1975). (μτφ Ε. Γραμμένος, εκδ. Μπουκουμάνη, Αθήνα, σελ. 169-179

Wienerwald Schule,(1998). στο "Στο Νησί της Αλφαβήτου", τεύχος 4, σελ 65-68

Ελληνικές

Βώρου, Φ.Κ., (1977). "Δοκίμια για την παιδεία", Αθήνα, σελ. 205

Καζεπίδης, Τ., (1994). "Η φιλοσοφία της παιδείας", Εκδόσεις Βάνιας , Θεσσαλονίκη, σελ. 288

Κόπτσης, Α. και Νάκου, Α., "Η Αντί-Αυταρχική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο και η συμβολή της στη δημιουργία υγιών προσωπικοτήτων" (Διαθέσιμο σε: http://users.sch.gr/akoptsi/images/7perif_docs/Arthra_Epistimonika/antiaftarhiki_agogi.pdf)

Κρουσταλάκης, Γ., (2002). "Διαπαιδαγώγηση Πορεία Ζωής. Θεωρία και πράξη η της Αγωγής του νέου ανθρώπου", 5 έκδοση Αθήνα: ΨΠ1

Μαρούδας Η.-Μπελαδάκης Κ. (2006). "Τα δικαιώματα του παιδιού. Το σχολικό κλίμα και αντι- αυταρχική αγωγή του A.S Neill"

Μπουρλής Γ., (2010). "Μοντέρνο σχολείο: η περίπτωση Νέας Υόρκης και Στέλτον", στο 'ΝΥΚΤΕΓΕΡΣΙΑ' τεύχος 3, σελ 39- 54

Παπάς Α., "Η εκπαίδευση στο μεταίχμιο της αυταρχικής και αντιαυταρχικής αγωγής", Αφοί Κυριακίδη

Παπάς Ε. Α., "Σχολική Παιδαγωγική", Εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα

Πολυχρονόπουλος, Π., (1985). "Φιλοσοφία της Παιδείας", Αθήνα

Σακαρίδης Σ. & Θεοδωρίδου Α., (2011). “Οι παιδαγωγικές οπτικές της Ελευθεριακής Εκπαίδευσης: Θεωρία και Πράξη”, Πτυχιακή εργασία, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη

Χαραλαμπόπουλος. Κ., (1983). “Το πρόβλημα της παιδείας στο φως της πάλης των ιδεών”, Αθήνα

Διαδικτυακές Πηγές

[άνεμος magazine] Διαθέσιμο σε: <http://anemosmagazine.gr/2015/κοινωνια/ροιοτιτα/ouotopika-sxoleia/>(Προσπελάστηκε στις 10 Ιουνίου 2018)

[eirinika.gr] Διαθέσιμο σε: <http://www.eirinika.gr/article/129389/ayta-einai-ta-13-pio-monterna-sholeia-toy-kosmoy-ekpliktiko-design-kai-entyposiakes> (Προσπελάστηκε στις 12 Ιουνίου 2018)

[Εκ ΠΑΙΔΕΥΩ δασκάλους] Διαθέσιμο σε: <http://www.paidevo.gr/teachers/?p=2553> (Προσπελάστηκε στις 15 Ιουνίου 2018)

[Summerhill (2008), by Jon East, BBC] Διαθέσιμο σε: https://www.youtube.com/watch?v=ΥρOLkQLGq_E (Προσπελάστηκε στις 10 Μαρτίου 2018)

Σχέδια κόμικ

Σχέδια κόμικ “Mafalda” (Μαφάλντα) του Αργεντινού σκιτσογράφου Joaquín Salvador Lavado, γνωστότερου με το ψευδώνυμο Quino.

Annex_

Κείμενα μαθητών Α' & Β' Λυκείου

Τα γενικά ερωτήματα, που τέθηκαν στους μαθητές του Λυκείου, για να γράψουν τα κείμενά τους, είναι τα εξής:

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πως εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πως ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πως θα το ήθελες?... όχι οι ορισμοί που μπορείς να βρεις στο internet)
- 5) Ό, τι άλλο θεωρείς σκόπιμο εσύ να προσθέσεις σε σκέψεις αλλά και τυχόν υλικό (φωτογραφίες, βίντεο κλπ).

Σημειώνεται ότι η αποστολή όλων των απαντήσεων των μαθητών του Λυκείου έγινε, μέσω πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης, από την κ. Χρύσα Α., μητέρα ενός από τους μαθητές του σχολείου, που βοήθησε στη διαδικασία της έρευνας, την ημερομηνία, που αναγράφεται σε κάθε κείμενο (Απρίλιος 2018).

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 7:44 Μ.Μ.

- 1) Ε γενικά Όχι αλλά μπορεί μερικές συμπεριφορές καθηγητών μερικές φορές να μοιάζουν με αυταρχισμό
- 2) Μέσα από έμμεση πίεση να ακολουθούμε τα ίδια πιστεύω κτλ με αυτούς
- 3) να φύγουν οι συγκεκριμένοι καθηγητές ή απλώς να αλλάξουν συμπεριφορά 😂
- 4) Απλώς ένα σχολείο που ο καθένας είναι όντως ελεύθερος να λέει τη γνώμη του ανοιχτά χωρίς να παίρνει ακόμη και αποβολές για αυτό που πιστεύει

Ιωάννα /Α' Λυκείου

19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 7:38 Π.Μ.

1. Πιστεύω πως ναι, υπήρχε και θα υπάρχει, κάποιες φορές τον βλέπουμε πολύ περισσότερο από κάποιες άλλες ως μαθητές άρα είναι δύσκολο να τον καταλάβουμε επειδή συνηθίσαμε να ζούμε μαζί με αυτόν.

2. Ο αυταρχισμός του σχολείου βρίσκεται ακόμα και μέσα στο κτήριο, οι δάσκαλοι έχουν μεγάλες έδρες και μεγάλες καρέκλες ενώ εμείς έχουμε μικρές καρέκλες και μικρά θρανία τα οποία πρέπει να μοιραζόμαστε ώστε να χωράμε όλοι. Στο προαύλιο οι δάσκαλοι μας επιτηρούν συνέχεια ενώ εμείς ως παιδιά μπορούμε να τα βρίσκουμε μεταξύ μας χωρίς τόσο μεγάλο έλεγχο. Και όταν έρχεται η ώρα του μαθήματος ο

μαθητής πρέπει να είναι στην ώρα του αλλιώς θα του γίνει παρατήρηση από τον δάσκαλο οποίος ανενόχλητος αργεί όσο θέλει. Επίσης πολλές φορές μας λέει ποιος φταίει σε έναν καβγά χωρίς να τους ακούσει όλους. Έτσι οι τιμωρίες δεν είναι δίκαιες και δε μπορούμε να κάνουμε τίποτα γι αυτό.

3. Για να γίνει το σχολείο πιο δημοκρατικό και δημιουργικό θα πρέπει οι δάσκαλοι να μην δείχνουν συμπάθεια μόνο σε ορισμένα παιδιά αλλά σε όλους. Θα πρέπει να υπάρχει συνεργασία και να ακούγονται όλες οι απόψεις. Μπορεί έτσι να βρίσκουμε καλύτερες λύσεις για όλα τα προβλήματα. Θα πρέπει επίσης να μας αφήνουν πιο ελεύθερους κάποιες φορές ώστε να μην νιώθουμε καταπιεσμένοι.

4. Το αντιαυταρχικό σχολείο είναι ένα σχολείο στο οποίο υπάρχει συνεργασία ανάμεσα στους μαθητές και τους καθηγητές. Οι μαθητές βοηθούν τον δάσκαλο να κάνει το μάθημά του σωστά, σηκώνοντας χέρι και κάνοντας ησυχία αλλά και διαβάζοντας τα μαθήματά τους και ο δάσκαλος μαθαίνει πράγματα στα παιδιά και τα βοηθάει εκεί που μπορεί. Τα αντιμετωπίζει όλα με τον ίδιο τρόπο και δεν θέλει να τα τιμωρεί αλλά να τα κάνει να καταλαβαίνουν τα λάθη τους.

Χριστίνα/ Β' Λυκείου.

21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 8:30 Π.Μ.

1) Δεν είναι ένα σύνηθες φαινόμενο (στο σχολείο μου τουλάχιστον). Υπάρχουν σίγουρα καθηγητές που είναι επιτακτικοί και επιβάλλουν τη γνώμη τους, αυτό όμως δεν τους καθιστά αυταρχικούς από τι στιγμή που υπάρχει διάλογος στην τάξη ακόμα και αν υπάρχουν έντονες διαφωνίες.

2) Από τη στιγμή που εκλείπει από το σχολικό χώρο δεν εκδηλώνεται κιόλας.

3) Σαφώς και για να χαρακτηριστεί ένα σχολείο δημοκρατικό πρέπει να έχει ως δόγμα το διάλογο, το σεβασμό προς τη διαφορετικότητα και την ελευθερία έκφρασης οποιασδήποτε άποψης. Οι καθηγητές θα πρέπει να επιτρέπουν στα παιδιά να εκφέρουν ελεύθερα τη γνώμη τους και να είναι ανεκτικοί σε τυχόν εντάσεις που μπορεί να δημιουργηθούν κατά τη διάρκεια συνομιλίας των μαθητών. Θα πρέπει επίσης να γράφουν τακτικά κάποιου είδους έκθεση στην οποία θα καταγράφουν τις ιδέες τους για να κάνουν το σχολείο καλύτερο.

4) Πιστεύω, όπως προανέφερα, πως το σχολείο θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από το διάλογο, το σεβασμό και την ελευθερία. Δεν θα πρέπει να καταπατείται κανένας χαρακτήρας και να μην μένει κανένας μαθητής στο περιθώριο. Οι καθηγητές θα πρέπει να έχουν ως προτεραιότητα να επιλύσουν διαφωνίες συζητώντας και όχι να

προβαίνουν σε αποκάλυπτες τιμωρίες. Πρέπει να δίνεται χώρος στον μαθητή να εκφραστεί και να θεωρεί το σχολείο ένα χώρο επικύρωσης των δικαιωμάτων του που κάνει πράξη τις αρχές του πολιτεύματος μας.

Κωνσταντίνα/ Α΄ Λυκείου

23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 10:32 Μ.Μ.

1. Ναι αλλά όχι μόνο με μια μορφή τόσο από τους καθηγητές όσο και από τη διοίκηση
2. Με το να μας βάζουν σε ένα μικρό "κουτάκι" που δεν μας δίνει το περιθώριο να εκφραστούμε και να ανακαλύψουμε καινούργια πράγματα
3. Να δίνεται προσοχή στις ανάγκες και τις κλίσεις που έχει ο κάθε μαθητής. Οι καθηγητές να μη βασίζονται τόσο στα γραπτά. Να δίνεται μεγαλύτερη προσοχή στην ψυχολογία των μαθητών
4. Αυταρχικό θεωρώ το σχολείο το οποίο δεν μας αφήνει να εκφραστούμε ελεύθερα. Αυταρχικό είναι το σχολείο που μας περιορίζει και δεν είναι ένας ελεύθερος χώρος για το μαθητή να κάνει κτήμα του τη γνώση αλλά βασίζεται στις μεθόδους της παπαγαλίας και της αποστήθισης.

Μαρία/ Β΄ Λυκείου

23 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 10:32 Μ.Μ.

- 1)ναι
- 2) Είτε οι καθηγητές όταν δεν επιτρέπουν τον διάλογο / δασκαλοκεντρικό μάθημα , είτε οι ίδιοι οι μαθητές που συχνά κοροϊδεύουν διαφορετικές απόψεις
- 3) Να υπάρχει αξιολόγηση των καθηγητών και επανακατάρτιση , να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση σε μαθήματα τα οποία διεγείρουν το πνεύμα όπως λογοτεχνία, καλλιτεχνικά ώστε το άτομο να γίνει πιο δεκτικό σε διαφορετικές απόψεις
- 4) Για μένα αντιαυταρχικό σχολείο είναι εκείνο στο οποίο ο καθένας θα μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα χωρίς να στιγματιστεί για μια διαφορετική άποψη που έχει. Ταυτόχρονα ο καθηγητής να αναλύει σε βάθος τις διαφορετικές προτάσεις και να μην τις απορρίπτει χωρίς έλεγχο επειδή απλά δεν συμβαδίζουν με τις δικές του

Μάνος/ Β΄ Λυκείου

Κείμενα μαθητών Β' & Γ' Γυμνασίου

Τα γενικά ερωτήματα, που τέθηκαν στους μαθητές του 3ου Γυμνασίου Ιλίου με τη βοήθεια της καθηγήτριάς τους Αγγελικής, για να γράψουν τα κείμενά τους, είναι τα εξής:

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πως εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πως ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πως θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιόν τρόπο πιστεύεις?
- 6) Ό, τι άλλο θα ήθελες εσύ να προσθέσεις σε σκέψεις αλλά και τυχόν υλικό (φωτογραφίες, βίντεο κλπ) σχετικά με το σχολείο και την εκπαιδευτική διαδικασία.

Σημείωση: Τα πρωτότυπα κείμενα των μαθητών παραδόθηκαν στην ερευνήτρια από την καθηγήτριά τους, φιλόλογο Αγγελική στις 16 Μαΐου 2018.

Αναρχική Γραφή

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο? **Ναι**
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

2) Ο αυταρχισμός στο σχολείο μας εδωκώνεται μέσω την αυστηρή και ανελέητη επίβλεψη των εκπαιδευτικών και μέσω της διεύθυνσης του εκάστοτε.

3) Οι μαθητές να μπορούν να ελεύθεροι ελεύθερα στη γνώση τους, χωρίς να καταναγκάζονται από κανέναν μαθητή.

4) Ένα αντιαυταρχικό εκπαιδευτικό στην γνώση θα είναι ένα εκάστοτε όπου οι μαθητές δεν φοβούνται να πουν την άποψη τους και να υπερασπίσουν τον εαυτό τους.

5) Ναι υπάρχει πιθανότητα, αν υπάρχει αυθάρεια μέσω μαθητών, διευθυντών και καθηγών.

Γραφή: 1) Γραφή
Άλλα: Με σύστημα βιβλίων

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Όσοι πώς υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο αλλά στη σαν είναι βίβλο.

2) Πολλές φορές δεν παίρνουν από κανέναν από τους καθηγητές και τους μαθητές μαζί, αλλά παίρνουν ένα από τους καθηγητές και οι μαθητές έχουν εμπειρία για τις εκπαίδευση, προσαρμογές για τις εκθέσεις, συζητήσεις, δραστηριότητες αλλά και πολλά άλλα θέματα που επηρεάζουν τη γνώση.

3) Θα πρότεινα τον διάλογο καθηγών και μαθητών για καλύτερα και από κανέναν από κανέναν για διαφορά θέματα αλλά και για την δραστηριότητα των μαθητών.

4) Αντιαυταρχικό σχολείο, είναι το δημοκρατικό σχολείο στο οποίο επιτρέπει το διάλογο.

5) Όσοι πώς αν υπάρχει καλή βίβλος, ~~και~~ αυθάρεια και διάλογο από όλους.

Πώς να

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Ναι

2) Μέσω από κανέναν μαθητές και κανέναν μαθητές.

3) Όλο να ελεύθεροι το μόνο καλό.

4) Όλο να ελεύθεροι τους υπαλλήλους και να υπάρχει αγάπη μεταξύ όλων.

5) Φυσικά και ότι είναι πιστεύω πως οι περισσότεροι έχουν μεγάλη μία νοοτροπία στην οποία καμία καμία τρόπο δεν ελεύθεροι και συνειδητά μας είτε έμπιστο είτε αμέλεια.

Αναρχ

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Ναι, πιστεύω πως υπάρχει

2) Πολλές φορές οι καθηγητές δεν φέρνουν δημοκρατία. Αν τους πρότειναν κάτι οι μαθητές ποτέ δε το έδιναν, και δεν έχουν και καμία άρνηση να τους εγγράψουν.

3) Σίγουρα να υπάρχει μια συνεργασία και διάλογο ανάμεσα σε μαθητές και καθηγητές.

4) Ένα σχολείο στο οποίο να υπάρχει συννεύση μεταξύ μαθητών και καθηγών και επίσης ίση ανάμεσά τους.

5) Πιστεύω πως να σίγουρα σε ανεξάρτητα με το κράτος.

Γ' Γυμνάσιο

1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο? **Υπάρχει**

2) Πώς εκδηλώνεται? **Παίρνονται αποφάσεις χωρίς πρώτα να έχει ενημερωθεί το θέμα με όλους.**

3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό? **Να παίρνουν υπόψη τις απόψεις των μαθητών**

4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet) **Εάν ορίσει το σχολείο που υπάρχει στο internet για σχολείο που είναι μετέπειτα η γνώμη όλων και να γίνεται πιο εκκρίβια τα μαθήματα.**

5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις? **Με τους δασκάλους που έχουμε όχι.**

Σπύρος Γ Γυμνάσιο

1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?

2) Πώς εκδηλώνεται?

3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?

4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)

5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Στο σχολείο υπάρχει αυταρχισμός

2) Εκδηλώνεται από τους καθηγητές αναλόγως στις συμπεριφορές στα παιδιά

3) Να κάνουν προτάσεις διαφορετικές στον να μας ακούσει και να συζητήσει όλες τις

4) Εάν θα το ήθελα να ήταν έχει πάλι διαβασμένα αλλά να πηράει καλά

5) Όχι δεν υπάρχει δυνατότητα

Γ' Γυμνάσιο

1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?

2) Πώς εκδηλώνεται?

3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?

4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)

5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) **Ναι, υπάρχει**

2) **Ότι οι αποφάσεις οι αποφάσεις και οι θέσεις που αφορούν την σχολική κοινότητα παίρνονται μόνο από τους καθηγητές, μετά από συζήτηση με τους μαθητές. Οι αποφάσεις μαθητών δεν αφορούν και οι αποφάσεις καθηγητών δεν αφορούν ή συμπεριφέρονται για καλύτερα μαθήματα και τα σχολεία.**

3) **Εάν οι αποφάσεις του σχολείου θα πρέπει να ανακοινώνονται και στους μαθητές μαθητές, που θα μπορούσε να προτείνουν θέσεις, να ενημερωθούν και να τεθούν τις απόψεις τους και επίσης να μάθουν να λειτουργούν σε ένα πιο οργανωμένο επίπεδο ανθρώπων.**

4) **Όλα τα μέλη που αποτελούν την σχολική κοινότητα θα πρέπει να έχουν το ίδιο, να εκπαιδεύονται το ίδιο, σε όλα τα επίπεδα.**

5) **Σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσε να αλλάξει το πρότυπο λειτουργίας στο σχολείο. Τα σχολεία λειτουργούν πάντα τον τελευταίο λόγο τον έχουν οι καθηγητές.**

Γ' Γυμνάσιο

1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?

2) Πώς εκδηλώνεται?

3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?

4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)

5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) **Ναι**

2) **Οι αποφάσεις που πρέπει να παρθούν για τα διάφορα θέματα του σχολείου δεν εισηγούνται από όλη τη σχολική κοινότητα, αλλά από μία μόνο μερίδα της**

3) **Πρέπει όλα τα θέματα να εισηγούνται με τους καθηγητές και τους μαθητές.**

4) **Ένα σχολείο που όλοι θα είναι ίσοι κι όλα τα θέματα θα εισηγούνται από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας.**

5) **Δυστυχώς κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο στην Ελλάδα. Πιστεύω ότι κάτι τέτοιο θα γίνει μόνο αν αλλάξει η κοσμοπολία του Έλληνα.**

Οδυσσεύς Η
Γ' γυμνασίου

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

- 1) βέβαια υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο και από την πλευρά των καθηγητών αλλά και από την πλευρά των μαθητών σε πολλές περιπτώσεις.
- 2) ο αυταρχισμός εκδηλώνεται μέσα από κανόνες και σχέδια που είναι απαραίτητα να τηρούνται από όλους τους καθηγητές και μαθητές.
- 3) ο καλύτερος μαθητής θα ησυχάζει ένα σχολείο πιο δημοκρατικό και δημιουργικό από όλα τα άλλα. Θα πρότεινα οι καθηγητές και οι μαθητές από την πλευρά τους να έχουν την δική τους διαδρομή και σφίξηση ώστε το σχολείο να μπει στο σωστό ευχάριστο τόπο για μαθητές από και για καθηγητές.
- 4) Το αυταρχικό σχολείο είναι το σχολείο στο οποίο οι αποφάσεις λαμβάνονται από συγκεκριμένα άτομα και μόνο, ενώ το σωστό στο οποίο δεν γίνεται διαφορά και σφίξηση ανάμεσα σε καθηγητές και μαθητές.

- 5) Πιστεύω ότι το αυταρχικό σχολείο υπάρχει δυνατότητα να υπάρξει κάποια αλλαγή στο θέμα των απαραίτητων προϋποθέσεων ενώ η καλή διαγωγή και η βέλτη μαθησιακή ατμόσφαιρα και μαθητών και οι καθηγητές από την πλευρά τους είναι πιο ελαστικοί σε ορισμένα πράγματα ώστε και οι μαθητές να σπουδάσουν με τον τρόπο τους για ένα καλύτερο σχολείο, ένα αγαθότερο σχολείο.

Γ' γυμνασίου
sodhazinia

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

- 1) Στις περισσότερες περιπτώσεις υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο, διότι παύονται αναγκαστικά χωρίς την ατομική βούληση των μαθητών.
- 2) Εκδηλώνεται μέσα από αποφάσεις που παίρνει η Διεύθυνση των σχολείων και έπειτα ενημερώνουν τους τους μαθητές χωρίς την βούλησή τους για διάφορα θέματα, όπως μια εκδρομή ή και γυμναστήριο.
- 3) Με ενημέρωση από όλους μπορεί να γίνει ένα σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό και θέλω να εστιάσω ιδιαίτερα για βελτίωση και καλύτερα.
- 4) Αντιαυταρχικό σχολείο μπορεί να θεωρηθεί ένα σχολείο στο οποίο παίρνονται οι αποφάσεις από όλους και από μαθητές και από τη Διεύθυνση.
- 5) Φυσικά και μπορεί να γίνει πραγματικότητα το αντιαυταρχικό σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση, αν οι αποφάσεις λαμβάνονται δημοκρατικά από όλους, και όχι μόνο για τους "καλύτερους".

Γ' γυμνασίου
Τεγό Κωνσταντίνος

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο? ~~απόλυτα~~
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

- 1) Έννοείται
- 2) Πριν κανονικά και δεν βγαίνει την γνώμη των παιδιών
- 3) Οι καθηγητές να συνεργάζονται και να μην βλέπουν την δουλειά τους σαν μια απλή δουλειά.
- 4) Να θεωρημαστέ ελαίσιο να υπάρχει σεβασμός και στους μαθητές και στους καθηγητές.
- 5) Με τους καθηγητές που έχουμε εκεί.

B' γυμνάσιο
Αναστασία Κ.
Κωστής

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο? Ναι, πώς και πώς
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

2) Οι καθηγητές φέρνουν τις γνώσεις τους και τις υφέρδεις γνώσεις (και από) των γυμναστών. Περνούν εποχές να τους είναι άσχετα και να είναι ζήτημα των γυμναστών.

3) Να υπάρχει αλληλεπίδραση μεταξύ των γυμναστών και καθηγητών. Να είναι έτοιμοι οι καθηγητές να βοηθήσουν στην έρευνα, να δώσουν ευκαιρίες σε όλους. Να ανακαλύψουν υπηρεσίες αλληλεπίδρασης.

4) Οι καθηγητές να δουλεύουν υπό την αιγίδα των γυμναστών, και να τις υπηρετούν ως αναπαραστάτες που παίρνουν όσα θέλουν οι γυμναστές.

5) Κοινωνική συνείδηση, έμφυτο εθνικό έθνος που βασίζονται να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο.

1000
B' Γυμνάσιο
Chlers

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Στο σχολείο υπάρχει αυταρχισμός.
α) Ο καθηγητής έχει όλα τα θέματα και αυτό χάνεται
β) Προσέχει ο καθηγητής να δώσει τη γνώμη σου και να προσπαθήσει να σου δώσει μια λύση που να αλληλεπιδράς όλοι.
4) Να μην φοβόμαστε και διατάξουμε ο καθηγητής και να συζητάμε όλοι μαζί.
5) Πιστεύω πως είναι δύσκολο το σχολείο να γίνει αντιαυταρχικό γιατί ο καθηγητής κρατάει τον έλεγχο και δεν δίνει τον χώρο για τους μαθητές.

B'S

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

Ερωτήσεις

Ερ1) Ναι υπάρχει σε κλίμα φόβου διότι οι καθηγητές οι διευθυντές και οι πολύχρονοι καθηγητές του εργαζόμενου στο σχολείο αφήνουν τους νέους καθηγητές χωρίς άποψη γιατί αν λέγουν μαθητές και του καθηγητές...

Ερ2)

Ερ3) Να μειώσουν τα δικαιώματα των καθηγητών και να αυξηθούν σε άλλους τομείς το ίδιο και με τους μαθητές

Ερ4) Ένα σχολείο όπου οι καθηγητές θα σέβονται τον μαθητή όπως τους μέλλουν και οι μαθητές θα θα γίνονται όλα με ισότητα χωρίς πολλές επιλογές και συκοφαντία από τους καθηγητές και τους μαθητές

Ερ5) Ποιοι διέπουν τις αυθεντικές έως ακριβή γνώσεις το σχολείο και αυτό θα γίνει εάν το κράτος δώσει στην εκπαίδευση και όχι στο πώς και πού να είναι οι υπαρκτές για τα παιδιά είναι το κέλυ της άρε

2) Όταν για παραδειγμα γίνεται σπασμός συμβολικό και οι 5 μήνες εκπαιδευτική διαδικασία σου και στην συνέχεια οι καθηγητές εξακολουθούν να δίνουν τους γνώση

Βιολίνης
Γιώργος

B' Γυμνασίου

B' Γυμνάσιου

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Στο σχολείο υπάρχει αυταρχισμός σε κλίμα ενόχλησης διότι από νωρίς αυτών οι (καθηγητές) αρχίζουν να ηθάζουν και τιμωρούν τους μαθητές, αλλά στην κριτική σκέψη, κριτική, αριστοκρατία και αφοσίωση. Και οι μαθητές έχουν και δική τους άποψη για αυτό το θέμα αντιστοιχώντας την εκπαίδευση προς τους μαθητές.

2) Εκδηλώνεται στα βιβλία μαθητών που είναι οι καλύτερες ή άλλα τους έργοι εκδηλώνεται σε ότι οι καθηγητές φαίνεται να παίζουν τον ρόλο τους για εκείνους που θέλουν να κάνουν. Συνήθως αυτό που είναι οι καλύτεροι, αλλά το αίσθημα και την το ίδιο πράξη. Και στα κάτω κάτω φαίνεται το **ΡΟΤΗΞΙΑΝ!!!**

3) Για να γίνει πιο δημοκρατικό το σχολείο πρέπει οι μαθητές να καταλάβουν τα δικαιώματά τους. Αλλά πρέπει να καταλάβουν οι καθηγητές ότι **ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΟΝΙΟΙ** και απλά είναι συνυποθημένοι ανδρών. Πρέπει οι **ΓΟΝΕΙΣ ΜΑΣ**. Για αυτό οργανώστε κάποιους γονείς, βάλτε λίγο πιο χαμηλά το επίπεδο για να **μπαρμπαρίσει** να συνεργαστείτε καλύτερα και καλύτερα.

B' γυμν Σοφία Νικίνα

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Αυταρχισμός στο σχολείο υπάρχει αλλά όχι πάντα. Για παράδειγμα **Μαθητές** **αυταρχισμός** των καθηγητών γίνεται μόνο από εκείνους που θέλουν να ηθάζουν τους μαθητές.

2) Εκδηλώνεται μέσω του **καταστομμένου** των μαθητών. Αλλά, κάποιοι θέλουν να είναι πάνω το κλίμα του σχολείου. Αλλά είναι αφοσιωμένοι και πιστεύουν ότι ως το σχολείο **με** σκοπεύει να δώσει στους μαθητές.

3) Θα ήθελα να διακομωμάρω τους και οι καθηγητές να ηθάζουν τους μαθητές πρώτα να **εμφανιστούν** με τον μαθητή τους. Έτσι οι μαθητές είναι ελεύθεροι αλλά θα έπρεπε να **έιναι** δημοκρατικό κλίμα.

4) Θα ήθελα να **έχουν** οι μαθητές τις δικές τους απόψεις. Η ίδια που υπάρχουν. Θα ήθελα να **έχουν** οι μαθητές να φέρνουν και να έχουν να είναι ελεύθεροι ή ελεύθεροι.

5) Πιστεύω **όχι** πως δεν υπάρχει κλίμα στο να γίνει πραγματικότητα το αντιαυταρχικό σχολείο. Αλλά ο μαθητής μπορεί να εμφανιστεί και να είναι ο καλύτερος.

4) Για κείνο το σχολείο που είναι "αντιαυταρχικό" πρέπει είναι λίγο βίβλος γιατί είναι να ηθάζουν τα παιδιά. Αλλά σε αυτό σχολείο θα υπάρχει περισσότερο κλίμα και αν είναι το καλύτερο. **Εξαιρετικό** αυτό που είναι από αυτά των καλύτερων είναι να **αποκτήσει** στα σχολεία.

5) Για κείνο Σχολείο, το "αντιαυταρχικό" σχολείο μπορεί να δοθεί όμως αλλά όχι να ορίσει δική από την κριτική των **αυταρχισμός** στο **αυταρχισμός** για τους καλύτερους. Τότε είναι θα **έχουν** οι μαθητές οι δικές τους απόψεις και είναι **ελεύθεροι**, χωρίς όρια και χωρίς βία. Είναι ο ίδιος την ίδια κατάσταση της βίβλος και κοινωνίας. Είναι ο ίδιος είναι **ελεύθεροι** το "αντιαυταρχικό" σχολείο αλλά πιστεύω ότι **ΕΛΑΡΜΟΖΕΤΑΙ**.

B' γυμνάσιου

- 1) Υπάρχει αυταρχισμός στο σχολείο?
- 2) Πώς εκδηλώνεται?
- 3) Τι θα πρότεινες για να είναι το σχολείο πιο δημοκρατικό και πιο δημιουργικό?
- 4) Πώς ορίζεις το "αντιαυταρχικό" σχολείο? (Εσύ πώς θα το ήθελες... όχι οι ορισμοί που υπάρχουν στο internet)
- 5) Υπάρχει δυνατότητα να γίνει πραγματικότητα το "αντιαυταρχικό" σχολείο στην ελληνική δημόσια εκπαίδευση? Με ποιον τρόπο πιστεύεις?

1) Ναι

2) Διότι και οι καθηγητές **έχουν** τις περισσότερες φορές **ο** ηθίζονται τους μαθητές. Δεν μπορεί αλλά οι καλύτεροι οφθαλμοί στις τους μαθητές και τους διευθυντές **και** **καθηγητές**.

3) Πιστεύω πως η πρώτη των καλύτερων θα ήθελα να ηθάζουν και το καλύτερο των παιδιών να **ελευθερωθούν** ή **να** **καταστομνιστούν** είναι κατά την **συμπεριφορά** θα ηθάζουν να **μαθαίνουν** διότι **συμπεριφορά** για **παιδιά**.

4) Κατά την πρώτη ενότητα σχολείο θα ηθάζουν να ηθίζονται υπάρχει συνεργασία και **δημοκρατικότητα** ανάμεσα στους καλύτερους τους ενόχλητες.

Δάσκαλε

Συγγραφέας είσαι δάσκαλε, ακούραστος, ακατάπαυστος.

Λευκές σελίδες σου, οι μαθητές.

Μα τι είναι αυτό που γράφεις,
το έργο σου τι είναι;

Σαν το διαβάζουν οι άνθρωποι

βλέπουν στον ύπνο τους

χρωματιστά λουλούδια, κάμπους και βουνά,

ή μένουν ξάγρυπνοι από τους εφιάλτες;

ή μένουν ξάγρυπνοι από τους εφιάλτες;

Γλύπτης είσαι δάσκαλε, σπάνιος και προικισμένος.

Πυλός στα χέρια σου, οι μαθητές,

η στάση ζωής που θα κρατήσουν.

Τα αγαλματάκια σου άραγε, έχουν πνοή;

Κινούνται θαρρετά με όρεξη για τη ζωή;

Ή μένουνε σκυφτά δειλά και απαθή;

Αέρας είσαι δάσκαλε, πολύ δυνατός.

Κοιτάζεις τα όνειρα τους να φουσκώνεις,

ή κόντρα στο διάβα τους φυσάς;

Ζωγράφος είσαι τελικά, μεγάλος ξακουστός.

Καμβάς, τα πρόσωπα τους.

Τι είδους πίνακες σ' αρέσουν;

Φροντίζεις το χαμόγελο πότε να μην τους σβήσει,

ήλιος λαμπρός, πηγή ζωής,

το μονοπάτι στη ζωή να τους φωτίζει;

Για προτιμάς τα σύννεφα τα μαύρα,

τις τρικυμίες και τους κεραυνούς,

τις σύγχρονες Γκουέρνικες και τους αφανισμούς;

Δάσκαλε, ποτέ σου μη ξεχνάς,

δεν τους διδάσκεις μοναχά πλάι στο μαυροπίνακα.

Διδάσκεις,

μ' όσα πράττεις κι όσα όχι,

μ' ότι αντιπαλεύεις και μ' ότι σιγοντάρεις,

μ' αυτά που αφήνεις δίπλα σου και μ' όσα απωθείς.

Στο χέρι σου είναι δάσκαλε.

Θα είσαι παράδειγμα προς μίμηση, ή προς αποφυγή;

Θα γίνεις η λύση ή θα είσαι το πρόβλημα;

Δ. Ψαλλίδας, Νοέμβρης – Δεκέμβρης 2012

Δάσκαλε, μάθαινε!
Δάσκαλε,
μάθαινε!
Μην λες πολύ συχνά, πως έχει
δίκιο, δάσκαλε!
Άσε τον μαθητή σου να το
νιώσει!
Όλη την ώρα την αλήθεια μην
την καταπονείς:
Δεν το
αντέχει.
Να ακούς όταν
μιλάς!»

Eugen Berthold Friedrich Brecht “Δάσκαλε, μάθαινε”